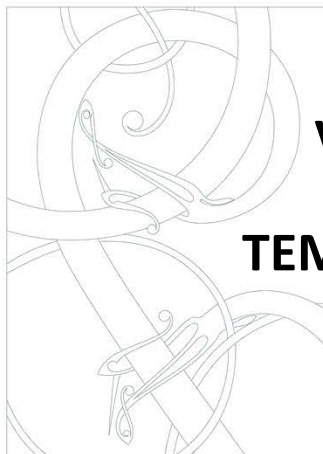

VERNEPLAN FOR HJERKINN SKYTEFELT

TEMA KULTURMINNER OG KULTURMILJØ

Gro B. Jerpåsen

Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU)

Storgata 2, Postboks 736 Sentrum, 0105 Oslo

Telefon: 23 35 50 00

www.niku.no

Tittel VERNEPLAN FOR HJERKINN SKYTEFELT TEMA KULTURMINNER OG KULTURMILJØ	Rapporttype/nummer NIKU Rapport 159/2014	Publiseringsdato 12.01.2015
	Prosjektnummer 1020070	Sider 52
	Avdeling By og plan	Tilgjengelighet Åpen
Forfatter(e) Gro B. Jerpåsen	ISSN 1503-4895 ISBN [Merknader]	Periode gjennomført Oktober-desember 2014
	Forsidebilde Bandbui ved Maribu. Foto NIKU 2003	

Prosjektleder Gro B. Jerpåsen
Prosjektmedarbeider(e) Skriv her
Kvalitetssikrer Inge Lindblom

Finansiert av Fylkesmannen i Oppland

Sammendrag

Oppdraget bestod i å foreta en ny verdivurdering av kulturminner og kulturmiljø innenfor utredningsområdet etter gjennomført naturrestaurering. Syv ulike kulturmiljøer er beskrevet og verdivurdert delvis basert på befaringer og vurderinger som NIKU gjorde i 2002/2003 og delvis på nye kulturminneregistreringer som Oppland fylkeskommune har utført fra og med 2006. Tilbakeføring av skytefeltet har medført at det registrert et stort antall nye kulturminner i utredningsområdet, noe som har ført til at kunnskapen om området har økt betydelig. Samlet sett har dette ført til økt verdi for hele området. En restaurering vil også føre til at de mest berørte områdene vil fremstå som mer uberørte og få økt opplevelsesverdi, selv om det også er en fare for at kulturminner kommer til skade eller blir fjernet ved anleggsarbeidet som en slik tilbakeføring krever. Et historisk kart fra 1834 over området vitner om ganske lang kontinuitet for mange av veiene som finnes i området i dag og er også nært knyttet til seterdriften og fedriften som var levende til slutten av 1950-tallet. Veiene er også viktige for beitedriften som er i området i dag. Fjerning av alle veier vil derfor forringe den kulturhistoriske verdien. Vurdering av alternativ 1: Hjerkinns skytefelt ferdig restaurert. Einøvlingsdammen er fjernet som et tyngre, teknisk inngrep. Vurdering: Fjerning av tyngre tekniske anlegg og reparasjon av terrenginngrep vil i hovedsak være positivt for kulturminner og kulturmiljø. Fjerning av de historiske veiløpene vil føre til redusert verdi. Einøvlingsdammen er ikke vurdert å ha kulturhistorisk verdi som teknisk anlegg isolert sett, men som del av et slikt anlegg vil den ha en viss verdi. Alternativ 2: Snøheimvegen opprettholdt. Øvrige deler av Hjerkinns skytefelt, inkludert øvrige veier ferdig restaurert. Einøvlingsdammen ligger der som i dag/uendret. Vurdering: Fjerning av tyngre tekniske anlegg og reparasjon av terrenginngrep vil i hovedsak være positivt for kulturminner og kulturmiljø. Fjerning av de historiske veiløpene vil føre til redusert verdi. Einøvlingsdammen er ikke vurdert å ha kulturhistorisk verdi som teknisk anlegg isolert sett og påvirker ikke verdien i det kulturmiljøet den ligger i særlig grad.

Abstract
Enter here.

Emneord Kulturmiljø, verdivurdering, skytefelt
Keywords Enter here

Avdelingsleder
Dominique Sellier

Forord

Denne rapporten er utført på oppdrag for Fylkesmannen i Oppland v/Line Andersen og er knyttet til arbeidet med verneplanen for Hjerkinns skytefelt. Den bygger på NIKU's tidligere rapport for Forsvarsbygg fra 2003; 'Tilbakeføring av Hjerkinns skytefelt – tema kulturminner og kulturmiljø' (NIKU rapport 02/03). Den bygger også på flere registrerings-rapporter fra kulturvern avdelingen i Oppland fylkeskommune som er utført i perioden 2006-2012 i forbindelse med tilbakeføringen av skytefeltet, samt tilleggsregistreringer i utredningsområdet sør for skytefeltet i 2014. Fylkesmannen ønsket en revidert verdivurdering av kulturminner og kulturmiljø fra NIKU som tok hensyn til de registreringene som er utført av Oppland fylkeskommune etter at den forrige vurderingen ble gjort i 2003.

Denne rapporten er bare basert på tidligere vurderinger og befaringer, samt de nye registreringene utført av fylkeskommunen og som er hentet fra Riksantikvarens Askeladden-register. NIKU har ikke foretatt nye befaringer i utredningsområdet i 2014. Det har vært ett møte i januar 2014 på Lillehammer med Fylkesmannen i Oppland v/Line Andersen, Oppland fylkeskommune v/Henriette Aasen og NIKU v/Gro Jerpåsen. Rapporten er skrevet i oktober og november 2014. Den økonomiske rammen for rapporten har vært 2 ukeverk. Arbeidet med rapporten er utført av Gro Jerpåsen og kontaktperson hos fylkesmannen har vært Line Andersen.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	9
2	Metode og begreper	12
2.1	Kulturmiljø og kulturminner	12
3	Kulturhistorisk oversikt	13
3.1	Beskrivelse av området	13
3.2	Kulturhistoriske temaer.....	13
3.2.1	Jakt og fangst.....	13
3.2.2	Gårds- og seterdrift	15
3.2.3	Trondhiemske Kongevei	15
3.2.4	Dovrebanen	16
3.2.5	Historiske kart og veier i skytefeltet.....	17
3.2.6	Fjellstuene	18
3.2.7	Fra steinbrudd, jernutvinning, gruvedrift og til forsvarets virksomhet.....	19
3.2.8	Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark.....	19
3.2.9	Vurdering potensiale for samiske kulturminner	20
4	Oppsummering av fylkeskommunens registreringer i årene 2006-2014.....	21
5	Verdivurdering av kulturmiljøer	24
5.1	Kulturmiljøer.....	24
	Kulturmiljø 1 - Svånådalen	25
	Kulturmiljø 2 – Kollægret og Storranden.....	28
	Kulturmiljø 3 - Rollstadsetrene.....	29
	Kulturmiljø 4 - Grøndalen og Maribu	31
	Kulturmiljø 5 - Grisungvatna, Buahøin, Stårslågan, Bekkeslågan og Einøvlingseggen	35
	Kulturmiljø 6 - Einøvlingvatna.....	38
	Kulturmiljø 7 – Vålåsjøhøi og Grisungknatten.....	41
6	Kulturminner og miljø på grensen til og utenfor utredningsområdet	43
	Fangstanlegg langs Vålåsjøen og elva Folla	43
	Snøheim turisthytte.....	45
7	Oppsummering og konklusjon	46
8	Kilder og referanser.....	48
	Vedlegg –tabell over alle kulturminner i utredningsområdet.....	50

1 Innledning

Denne rapporten er gjort på oppdrag for fylkesmannen i Oppland og er en del av arbeidet med verneplanen for Hjerkinns skytefelt. Fylkesmannen fikk i 2013 i oppdrag av nasjonale myndigheter å starte opp verneplanprosessen.

Bakgrunnen for verneplanprosessen er at Stortinget i 1999 vedtok å legge ned Hjerkinns skytefelt, tilbakeføre det til naturlig tilstand og innlemme det i eksisterende verneområder. Forsvarets bruk av Hjerkinns skytefelt ble helt avsluttet i 2008, og Forsvarsbygg har satt i gang et omfattende naturrestaureringsarbeid. Dette arbeidet er nå (2014) inne i sin siste fase som skal avsluttes i 2020, og endelig mål for arbeidet er som beskrevet fra Forsvarsbygg i deres forprosjektbeskrivelse, jf. Oppstartmelding for verneplanprosessen (Andersen og Vorkinn 2013): *”Hjerkinns skytefelt skal tilbakeføres til en tilstand som gjør at området blir en naturlig del av det nasjonalt og internasjonalt verneverdige høyfjellsøkosystemet på Dovrefjell, med alle høyfjellsøkosystemets funksjoner og opplevelseskvaliteter. Området skal ryddes slik at det blir sikkert for allmenn ferdsel.”*

Området er et viktig leveområde for villreinstammen som utgjør en del av de siste restene av den opprinnelige ville europeiske villreinen. Utredningsområdet inneholder i tillegg arealer med botaniske og geologiske regionale og nasjonale verdier. Det er også et mål å ta vare på kulturminnene i området som blant annet inneholder spor etter fangstanslegg fra flere tusen år tilbake og gamle ferdselsveier. Aktuelle verneformer er nasjonalpark, landskapsvern og biotopvern.

Det er pr. 2014 ikke tatt endelig beslutning på hvorvidt Snøheimvegen skal fjernes eller ikke. Det ble reist spørsmål om å beholde veien i Stortinget høsten 2007, og Stortinget besluttet høsten 2013 å utsette den endelige avgjørelsen til 2017. Her er det ulike hensyn som står mot hverandre, særlig når det gjelder menneskelig ferdsel og villreinsens områdebruk langs denne traséen. Stortinget presiserte samtidig at øvrige veier skal tilbakeføres i tråd med prosjektplanen for naturrestaureringsarbeidet. I tillegg er det et tyngre inngrep i området som ikke omfattes av prosjektplanen. Einøvlingsdammen ble bygd i 1969 som ekstra vannforsyning til Hjerkinns gruver, men er i dag en dam uten formål. Det er aktuelt å fjerne dette inngrepet, men endelig beslutning er heller ikke tatt her. Som en tilpasning til det oppdraget som denne rapporten leverer på, så forholder den seg til utredningsområdet som om det allerede er ferdig restaurert.

Det opereres med 2 alternativer for tilbakeføringen:

Alternativ 1: Hjerkinns skytefelt ferdig restaurert. Einøvlingsdammen er fjernet som et tyngre, teknisk inngrep.

Alternativ 2: Snøheimvegen opprettholdt. Øvrige deler av Hjerkinns skytefelt ferdig restaurert. Einøvlingsdammen ligger der som i dag/uendret.

Betydningen av å fjerne eksisterende veier (med unntak av Snøheimvegen) kommenteres. Disse veien er Lille ringvei (Storrandveien), Rollstadseterveien og Store ringvei (Vålåsjøhøveien mellom Hjerkinns og Grisungen, veien gjennom Grøndalen og veien gjennom Svånådalen).

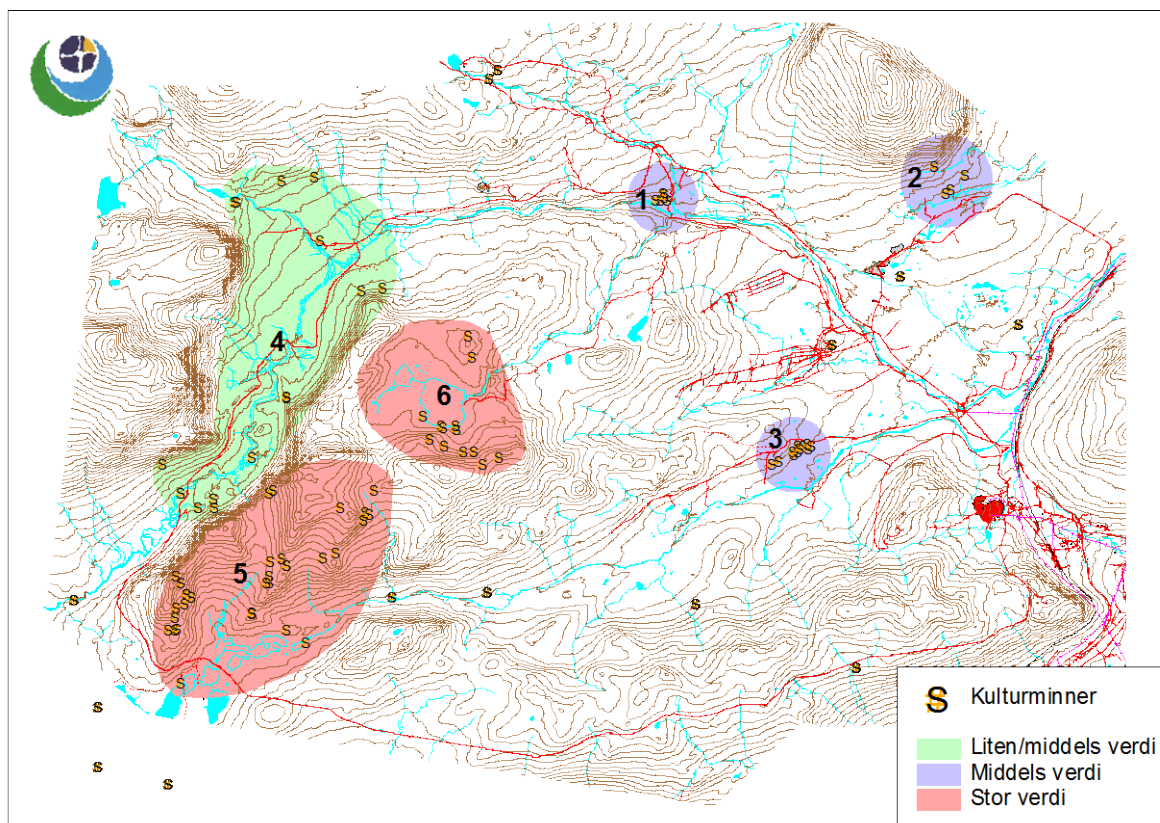
Oppdraget fra Fylkesmannen til NIKU har vært å samle eksisterende kunnskap om kulturminner og kulturmiljøer samt få en ny faglig vurdering av kulturmiljøene i utredningsområdet. Fylkesmannen vurderte også at det var lite behov for mer feltarbeid. NIKU har derfor ikke gjennomført befaringer i

utredningsområdet i 2014, men basert seg på tidligere vurderinger, opplysninger og rapporter fra fylkeskommunen, tilgjengelige dataregistre (Askeladden) og fotografier.

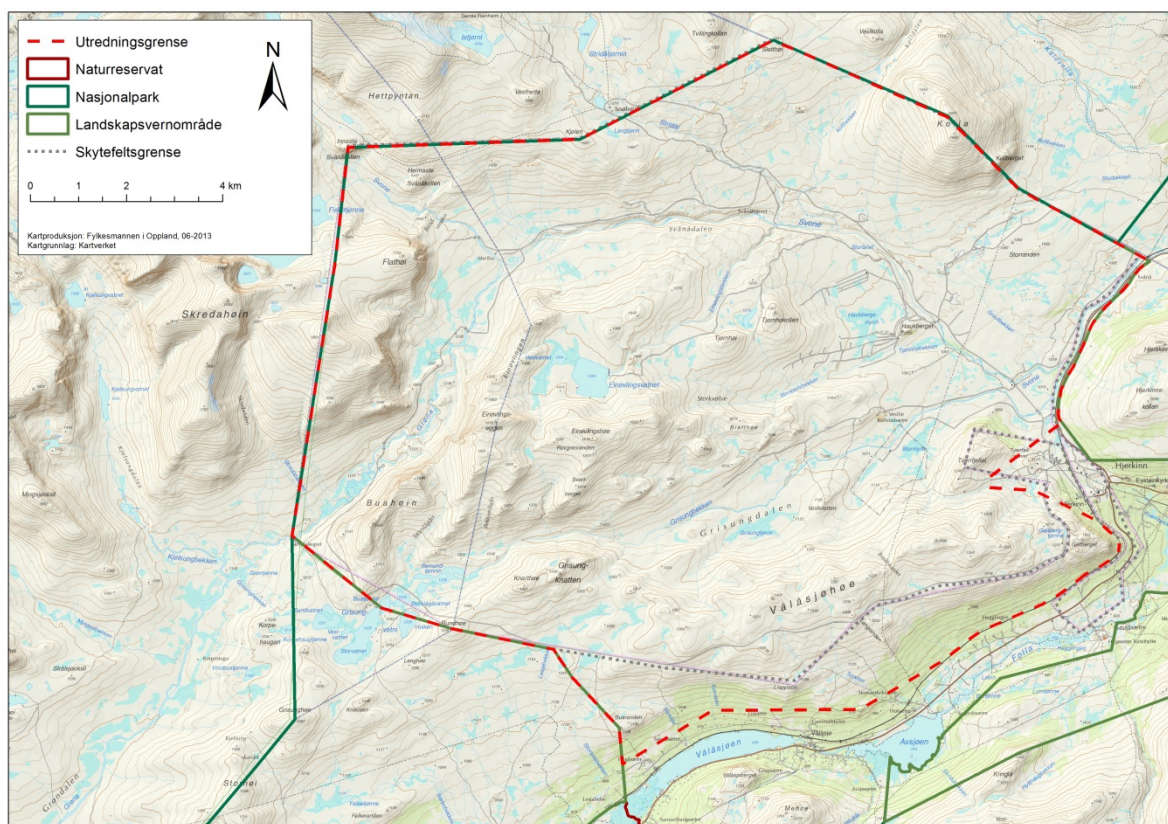
I 2003 utførte NIKU en konsekvensutredning for tema kulturminner og kulturmiljø på oppdrag for Forsvarsbygg i tilknytning til planarbeidet for istandsetting og etterbruk av skytefeltet (NIKU rapport 02/03). Gro Jerpåsen var også den gang leder for NIKU's prosjekt. I rapporten fra 2003 ble det redegjort for områdets kulturhistorie, foretatt en beskrivelse, tilstandsvurdering og verdivurdering av kulturmiljøer og kulturminner innenfor skytefeltet. Arbeidet omfattet i hovedsak kontroll med tidligere registreringer, nærmere vurdering av nyere tids kulturminner, vurdering av verneverdier og prioritering for bevaring av kulturminner og kulturmiljøer. 102 enkeltobjekter er listet. Utredningen beskriver seks kulturmiljøer, hvorav to – Einøvlingen og Svånålægret – er vurdert å ha stor verdi. Generelt er kulturminneverdiene først og fremst knyttet til steinalderlokaliteter og gamle fangstanlegg, som er automatisk fredet, samt nyere tids anlegg knyttet til jakt, fangst og beitebruk.

I forbindelse med tilbakeføringen av skytefeltet og arbeidet med naturrestaureringen, har Oppland fylkeskommune gjennomført flere arkeologiske registreringer av kulturminner i perioden 2006-2012. De har videre gjennomført tilleggsregistreringer i utredningsområdet sør for skytefeltet i 2014.

Årets rapport bygger på vurderingene i NIKU's rapport fra 2003, men det er gjort en ny vurdering av kulturmiljøene som også er basert på de nye registreringene fra fylkeskommunen. NIKU har ikke gjort nye tilstandsvurderinger i 2014. Kulturminnenes tilstand er beskrevet i fylkeskommunens rapporter og i Askeladden-registeret og vil bli omtalt i denne rapporten i den grad de har betydning for kulturmiljøenes verdi.

Figur 1: Kartet viser kulturmiljøer som er beskrevet og vurdert av NIKU i 2003

Figur 2: Kart over utredningsområdet ved Hjerlann

2 Metode og begreper

2.1 Kulturmiljø og kulturminner

Kulturminner og kulturmiljøer defineres av lov om kulturminner av 1978 (kml). Med kulturminner menes alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjoner til. Med kulturmiljøer menes områder hvor kulturminner inngår som en del av en større helhet eller sammenheng. Forvaltningen av kulturminner har i de senere år gått i retning av en vektlegging av kulturhistoriske sammenhenger framfor enkeltobjekter, og begreper som kulturlandskap og kulturmiljø har fått en stadig større betydning. Dette er igjen et uttrykk for større forståelse for og kunnskap om, den kompleksitet enkeltobjektene representerer og er en del av.

Kulturminner fra før 1537 er automatisk fredet, og betegnes som *automatisk fredete kulturminner*. Kulturminner yngre enn 1537 kalles *nyere tids kulturminner*. For samiske kulturminner er fredningsgrensa 100 år, det betyr at samiske kulturminner eldre enn 100 år er automatisk fredet.

Kartene og tabellene presentert i denne rapporten omfatter både automatisk fredete og nyere tids kulturminner.

Grunnlaget for ny avgrensning og verdivurdering av de enkelte kulturmiljøene er beskrevet under kap. 5.

3 Kulturhistorisk oversikt

3.1 Beskrivelse av området

Hjerkins i Dovre kommune ligger 1017 meter over havet. Jernbanestasjonen på Hjerkins er den høyest beliggende på Dovrebanen. Veien fra Alvdal gjennom Folldal, gjør stedet til et knutepunkt for kommunikasjon mellom Østerdalen og Dovrefjell. Området har spor etter menneskelig aktivitet gjennom flere tusen år. Blant annet har den gamle ferdselsveien mellom Østlandet og Trøndelag gått gjennom området i uminnelige tider. Første gang den nevnes er i Sverres saga, men den går sannsynligvis lenger tilbake i tid.

Dovrefjell representerer et sentralt beliggende ressursmagasin som gjennom alle tider er blitt og blir benyttet av oss mennesker. Den sentrale beliggenheten rent geografisk gjør også at Dovrefjell utgjør et transittområde, særlig for ferdsel mellom det nordlige og sørlige Norge. Nevnes må den gamle kongeveien og pilegrimsleden, og av nyere innslag er jernbanen og Europavei 6.

Ut over dette er disponeringen av området i dag ganske sammensatt. I tillegg til skytefeltområdet har vi Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark som grenser til skytefeltet i nord og vest, samt Fokstugu landskapsvernområde som grenser til skytefeltet i sørvest. Langs Drivdalen og sørover mot Hjerkins ligger henholdsvis Drivdalen, Kongsvoll og Hjerkins landskapsvernområder. Ved Hjerkins og Folldal har det vært gruvedrift, foruten at disse områdene og dalføret langs Vålåsjøen mot Dombås i noen grad er preget av fast bebyggelse, seterdrift og turisme.

3.2 Kulturhistoriske temaer

Kulturminnene ute i terrenget gir viktig viten om hvordan utnyttelsen av ressursene ble organisert gjennom lange tidsperioder. Undersøkelser i ulike deler av Dovrefjellområdet er foretatt gjennom en rekke år, og vil kort bli omtalt her.

3.2.1 Jakt og fangst

Dette er den eldste og mest omfattende næringsvirksomheten som har funnet sted i regionen, og vi finner mange spor i terrenget som vitner om ulike jakt- og fangstmetoder. Flest spor har vi i form av fangstanlegg med fangstgraver og fangstgroper for villrein, til dels også for elg, med ledegjerder og stengegjerder. Bogasteller og spyd- og pilefunn samt spor fra styrtfangst og fangstfeller i terrenget viser andre jaktformer på dette viltet. Det er også registrert steinbuer og boplasser som har vært tilholdssteder for jegere og fangstfolk. De fleste slike spor har vi ikke datering på, men likevel tilstrekkelig til å vite at de har holdt til i området i alle fall i de siste 6000 år.

Friluftsmann og viltforsker Øystein Mølmen har foretatt omfattende kartlegging av denne type spor gjennom mange år. Fra Dovrefjellområdet foreligger flere publikasjoner (Mølmen 1978, 1982, 1986). Blant annet har han registrert et omfattende sammenhengende fangstgropsystem for villrein som strekker seg fra Knutshø i nord og nedover forbi Fokstua i sør, på østsiden av E-6. Disse dannet en sperrelinje for de store trekkene som fant sted mellom vinterbeitene mot Østerdalen i øst og kalvingsplasser og sommerbeiter over Dovrefjell i vest. Ved senere registreringer har antallet fangstgroper i disse systemene blitt over fordoblet (Hage og Hole 2001). Med sine 1100 fangstgraver er dette Nordens største fangstgravsystem for villrein.

Ellers innenfor Dovremassivet har Mølmen registrert tallrike fangstgraver, bågastøer, funnsteder for pilespisser og steinbuer. Disse er naturlig nok lokalisert langs de gamle trekkveiene for reinen.

Særlige konsentrasjoner finner vi i områdene ved Einøvlingen, langs Strålsjøen, i Mogsjødalen mellom Hatten og Mogsjøhøi, i Storsvartdalen og Skamsdalen og området rundt Drugshøi. Joravassdraget i sørkant av området er også rik på fangstanlegg, også for elg. I området (blant annet øst for Jora) har Mølmen registrert et anlegg med elggraver og ellers i Dovreregionen generelt har han funnet et tyvetals elggravsystemer (Mølmen 1982).

I forbindelse med verneplan for vassdrag er det gjort undersøkelser i nedslagsfeltet for Joravassdraget (Høigård Hofseth 1981), og dette omfatter store deler av Dovrefjells vestområde. Hjerkinns skytefelt inngår også delvis i dette. Her ble det registrert et stort antall kulturminner (i alt 364), og de fleste av disse (bortimot 90 %) er fangstanlegg eller boplasser som i hovedsak var tilknyttet fangst. Nesten halvparten av de registrerte boplassene er fra steinalderen, og er klare vitnesbyrd om langvarige jakttradisjoner i området.

Grimsavassdraget i sørkant av Dovreregionen (sør for Hjerkinns og øst for Dombås) er også blitt undersøkt i forbindelse med ti års vernede vassdrag (Mikkelsen 1981). Av de i alt 251 registrerte kulturminnene var det drøye 75 % anlegg som var knyttet til jakt på villrein og elg, og viser et variert utvalg, med massefangstanlegg, murte fangstgraver med og uten ledegjerder, bogasteller og fangstgroper. Av daterte anlegg for villreinfangst er de fleste fra vikingtid og tidlig middelalder. Mikkelsen foretok utgravninger i et tufteområde på Tøftom i Grimsdalen (Mikkelsen 1994). Dette ligger nært et stort massefangstanlegg for rein (Barth 1977, 1996). Den siste fasen av bruken av tuftene på Tøftom faller sammen med dateringene på stolpehull fra dette massefangstanlegget. Fra avfallsdynger ved tuftene er det blant annet funnet en mengde beinmateriale, og her er reinsdyr den helt dominerende arten. Disse anleggene står i sammenheng med hverandre, og her har det foregått slaktning av rein som har gitt et overskudd. Denne aktiviteten har foregått 400 til 1270 e. Kr.

På grunnlag av datering av ulike jakt- og fangstmetoder for villrein i Dovre- Rondane området kommer Mikkelsen frem til at ulike jaktmetoder i grove trekk faller innenfor tre faser: Villreinjakt med pil og bue (ca 400-985), massefangst av villrein (ca 985-1280) og fangst av villrein i enkeltliggende eller i grupper og større rekker av fangstgroper (ca 1280-1650). Fangstgropene ligger som regel i innsnevringer i terrenget, det vil si langs terrasser og mellom bratte fjellsider og vassdrag, eller ved vadeplasser og tørre partier i myrlendt terreng. Massefangstanleggene med reingjerder ble fortrinnsvis anlagt på åpne fjellstrekninger. Med utgangspunkt i undersøkelsene på Tøftom og analyse av data fra fjellområdene i Dovre, kommer Mikkelsen frem til at organiseringen av villreinfangsten i Dovre-Rondaneområdet har nær sammenheng med bosetnings- og eiendomsforholdene knyttet til den etablerte gårdsbosetningen i Dovre. Massefangsten var organisert av storbønder. Hva angår fangststasjonen på Tøftom mener han at det var gården Tofte, som i henhold til Snorre tjente som oppholdssted for kongen under hans veitslereiser, som hadde sine interesser i massefangstanlegget på Einsethø og som disponerte anlegget på Tøftom. Dette kan ha skjedd ved hjelp av samisk spesialkompetanse. Kongen var med andre ord en viktig part i dette, og Mikkelsen oppfatter det slik at villreinfangsten i Dovre inngikk i et stort økonomisk/politisk system, hvor først selveiende bønder og kongen og etter hvert også geistligheten på et mer nasjonalt plan har vært parter.

Mye av virksomheten med å lage fangstgraver falt bort under Svartedauen, og bruken ble tatt opp igjen i beskjedne målestokk frem til inn på 1700-tallet. Da var geværjakten i rask utvikling, og reinbestanden i Snøhettaområdet ble sterkt redusert i løpet av 1700 tallet, noe som nok også

skyldtes de dårlige klimaforholdene som dominerte i denne perioden. Geværfangsten på rein var likevel av begrenset omfang til å begynne med, i følge data fra tidlig på 1800-tallet. Men mengden økte utover i 2. halvdel av dette århundret og omkring 1900 var beskatningen stor. Fredning var påkrevd (1901). Ny minking skjedde omkring 1915 med rask reduksjon mot 30-tallet (75-100 dyr). Stammen tok seg betraktelig opp under krigen.

Jakt på annet vilt, som ulv, gaupe og bjørn, eller på småvilt, etterlater ikke fangstspor i terrenget på samme måte som for flokkdyr med faste sesongtrekk. Slik jakt avspeiler seg helst bare i form av bortskutte piler og spyd, eller i form av muntlig tradisjon og skrevne kilder. Den tidligste skrevne kilde vi har om jakt i området er fra året 1094 da kongssønnen Håkon Magnusson Toresfostre døde under rypejakt på Dovrefjell. Ut over dette er det få opplysninger om bruken av området før opp mot vår egen tid. Disse opplysningene går tilbake til 17- og 1800 tallet, og forteller om et område fattig både på bjørn og gaupe. Forekomst av og jakt på rådyr og hjort har vi bare opplysninger om fra vårt eget og foregående århundre.

Snarefangst på rype har nok funnet sted i lang tid, og stedsnavn og falkfangerplasser forteller at slik fangst har foregått i området (Høigård Hofseth 1981, Mølmen 1986).

3.2.2 Gårds- og seterdrift

I dalførene i og omkring Dovreplataået finnes enkelte gravhauger og gravrøyser, og disse vitner om tidlig gårdsbosetning og setring. Noen få ligger inne i fjellområdene og har helst sammenheng med ferdselsveier. Stedsnavn og skriftlige kilder forteller at Dovre hadde en etablert gårdsbosetning i middelalderen, og til disse har det vært knyttet seterdrift, der ressursutnyttelsen ikke bare dreide seg om beiting for bufe, men også om utnyttelse av vilt- og fiskeressurser (Mikkelsen 1994).

Gerhard Schønning skriver i 1775 at det i området Rundt Hjerkin fantes "skjønne" seterplasser. Det er særlig lavereliggende terreng med beitevegetasjon som har vært brukt til drifting av fe. Særlig har denne virksomheten vært knyttet til å fore opp slaktedyr. Kulturminner bevart fra denne virksomheten dekker tidsrommet fra tidlig 1800-tall og frem til omkring 1930. Blant disse finner vi en rekke buer og tufter på Skredålæger, Svartberglæger, Kolleæger og Svanålæger. Rollstadsetrene var opprinnelig felæger, men ble tatt i bruk som seter omkring 1870. Her er bygningsmassen bevart, om enn i relativt ombygget tilstand. Innenfor selve skytefeltet har vi ingen annen dokumentasjon på seterdrift enn på Rollstadsetrene (Aasaaren 1992).

3.2.3 Trondhiemske Kongevei

Kongeveien og pilegrimsleden(e) har vært nevnt som sentrale ferdselsruter over Dovrefjell, og langs den eldste gang- og rideveien over fjellet, der hovedtraseen gikk fra Tofte i Dovre over Hjerkin og ned østsiden av Drivdalen til Oppdal, er det lokalisert merkesteiner og hvileplasser.

På 1600-tallet fikk de viktigste hovedferdselsårene gjennom landet status som Kongeveier og som Postveier. Dette gjaldt også den gamle ferdselsveien over Dovrefjell. Begrepet Kongevei går først og fremst på at drift og vedlikehold av de aktuelle veiene ble styrt av kongelige forordninger. Gjennom forordningene var de gitt en offentlig status, som datidens riksveier. Navnet Postvei spiller på at flere av disse fikk funksjon som Postvei etter at forordningen med fast postgang ble innført i Norge i 1647. Initiativtaker var kong Christian 4. (1588-1648). En direkte konsekvens av dette var at de gamle hovedforbindelsårene gjennom landet gradvis ble omlagt fra rideveier til kjøreveier. Samtidig ble det vedtatt kongelige forordninger for skyssen både sjøveien og til lands, og om etablering av

gjestgiverier slik de omtale fjellstuene er eksempel på. I tillegg ble gårder langs postruta utpekt til postgårder der bøndene fikk i oppgave å føre posten videre på strekningen og å fordele post i sitt omland.

En del av Trondhiemske Kongevei går mellom Hesthågan i Sør-Trøndelag, gjennom Drivdalen, over Dovrefjell og Hjerkinnhø, til Hjerkin fjellstue. Den Trondhjemske kjørevei ble bygd ut som kjørevei på slutten av 1700-tallet, og senere omlagt på nytt midt på 1800-tallet men der mye av den tidligere traséen ble opprettholdt.

Hele veistrekningen er merket som del av Pilgrimsleden fra Oslo til Trondheim. I tillegg er den tatt med i *Vegvalg. Nasjonal verneplan. Veger – Bruer – Vegrelaterte kulturminner* som er utarbeidet av Statens vegvesen.

3.2.4 Dovrebanen

Dovrebanen forbinder Oslo – Trondheim over Dovrefjell. Banens høyeste punkt ligger like nord for Hjerkin, 1024 meter over havet. Dovrebanen ble bygget ut etappevis, der strekningen Dombås - Støren ble åpnet i 1921 som siste etappe. I nasjonal sammenheng var det en betydelig bragd å forbinde Østlandet og Trøndelag med jernbanetrasé over Dovrefjell. Denne milepelen ble markert gjennom en bevist satsning i forhold til en nasjonal kvalitetsarkitektur langs jernbanestrekningen.

I årene etter 1905 økte behovet for å utvikle det særegne i norsk tradisjonsarkitektur – noe som resulterte i en retning som ettertiden har betegnet som nasjonalromantikken. De første eksemplene dukket opp i forbindelse med arkitektkonkurransen om Kongesetra i 1907. Arnstein Arneberg – den ene av konkurransedeltakerne - var blant de som videreførte denne retningen innen samtidsarkitekturen i Eidsvoll offentlige landsgymnas fra 1908, et bygg som ble betegnet som "et vendepunkt i norsk træbygningskunst". Det nye formspråket tok utgangspunkt i noe av grunnkarakteren i de gamle norske husene med knappe robuste bygningsmasser, små takfremspring og brede vindskier. Her finner vi små vinduer som ikke bryter den sammenhengende veggflaten, foruten faste velkomponerte svalganger. Denne nasjonale arkitekturretningen ble videreført av arkitekten Erik Glosimodt (1881-1921) i stasjonsbygningene langs Dovrebanen. Ikke minst er disse bygningene preget av arkitektens studieturer til Gudbrandsdalen med oppmålinger i Lom, foruten hans utpregede sans for barokke ornamenter og former. Det var i 1912 han vant arkitektkonkurransen for Dovrebanens søndre stasjoner med Fokkstua, Vålåsøy, Hjerkin Kongsvoll og Drivstua. Stasjonsanleggene består av stasjonsbygning, godsbygning og uthus, og ble oppført mellom 1919 og 1921. Disse stasjonene regnes som hans hovedverk, og står sentralt i vår arkitekturhistorie. Glosimodt tilpasset de stedegne bygningene ved å bruke 1700-tallets Gudbrandsdalsarkitektur som forbilde. Eksteriøret ble behandlet med en ny type beis, mens ornamenter og hjørner ble malt gule i kontrast. Disse særpregede stasjonsbygningene er i dag fredet med hjemmel i Kulturminneloven.

Figur 3 Hjerkind stasjon langs Dovrebanen

3.2.5 Historiske kart og veier i skytefeltet

De eldste norske militære kartene er fra slutten av 1700-tallet, og skulle i første rekke dekke militære behov som transport og overnattings-muligheter. De bebodde strøkene i jordbruksområdene var de som første ble kartlagt, samt områdene langs grensen mot Sverige. Utmarksområdene ble vanligvis dårligere kartlagt (Jerpåsen et al. 1997).

Et kart over Dovre fra 1834 i målestokk 1:100 000 (nedenfor) viser i hovedsak bebyggelse og veier/stier. At dette området er så vidt godt kartlagt på et så tidlig tidspunkt skyldes trolig at en av Norges hovedveier gikk over Dovrefjell forbi Hjerkind. Det dette kartet først og fremst viser er at det allerede tidlig på 1800-tallet var flere veier og stier i området lenge før forsvaret tok det i bruk. Med utgangspunkt i Hjerkind er det adkomst inn til alle de kjente felægrene og inn til foten av Snøhetta nær Renheim og Snøheim. Det er også adkomst gjennom Grisungdalen, Svånådalen og Grøndalen, samt til Grisungvatna. Ettersom de er avmerket på dette kartet må en anta at det er ikke er snakk om bare stier, men også rideveier eller kjerreveier. Veiene følger ikke helt samme løp som dagens veier. Flere steder går de på motsatt side av elva, som veien inn til Snøhetta, veien gjennom Grøndalen og veien til Svånålægret. Dagens veier er her parallellforskyvninger av veiene på 1800-tallet. Det eneste i prinsippet nye veiløpet i området i forhold til kartet fra 1834, er den som går mellom Grisungvatna og Hjerkind på sør-siden av Vålåsjøhøy.

Kartet vitner om ganske lang kontinuitet for en del av de viktigste veiene som finnes i området i dag. Det at de er avmerket på kartet fra tidlig 1800-tall gir grunn til å anta at de også eksisterte iallfall på slutten av 1700-tallet og kanskje ennå tidligere. Dagens veier i skytefeltet er dermed ikke bare et resultat av forsvarets virksomhet på 1900-tallet. De eldste veitraseene er ikke dokumentert i felt, så tilstanden deres er derfor ikke kjent. Trolig har veitraseene endret løp flere ganger, og hva som er de opprinnelige kan være vanskelig å vurdere.

De mest kjente fjellstuene i nyere tid er Drivstua, Kongsvoll - eller Holtet som det het før 1725 -, Hjerkin og Fokstua. I boken *Norrighs Bescriuelse* fra 1613 forteller Peder Claussom Friis at Drivstua, Hjerkin og Fokstua var "opbygde paa samme Field (Dovre-fjell) dertil, at veyfarendis Folk skulle hafue der Natteherberg oc Husleie." Hjerkin regnes blant de eldste av fjellstuene ettersom det var fast bosetting her allerede i middelalderen. I 1718 ble fjellstuene på Dovre brent av norske dragoner, for å hindre den svenske general Armfelt å trenge seg videre sørover. To år senere kunne bygningene gjenreises etter samme mønster. Ettersom fjellstuene var i statlig eie ble kostnadene delvis finansiert via den kongelige kasse i København, nærmere bestemt fra Rentekammeret. Fjellstuene besto av en rekke bygninger med ulike funksjoner som omkranset et tun, og med Kongeveien som skar i gjennom. Fra en reise gjennom Gudbrandsdalen i 1775 forteller Gerhard Schønning at: "Hierken er nu det sædvanlige Skyds og Skiftested for Reisende; dog berettes, at øster for benævnte Gaard og liige for den paa hiin Siide den her forbi løbende Elv Folda, ligger et Sted eller Plads, Vetl-Hiærken kaldet, hvor forud har staaet en Stue, for Reisende, og samme Stue forsynet med Fyr-Tøi, samt med Kedel og andet, til de reisendes Fornødenheder."

Fjellstuene var privilegerte frigårder med jakt- og fiskerettigheter. Helt frem til 1836 måtte bøndene i de tilgrensende bygdene betale en særlig toll som kompensasjon for den virksomheten som fjellstuene var pålagt å drive. Fjellstuenes betydning og plikter endret seg utover på 1800-tallet. Etter at Rørosbanen ble åpnet etappevis i 1862-77 gikk det tilbake med trafikken. Med Dovrebanens åpning i 1921 var mye det opprinnelige grunnlaget for fjellstuene ugjenkallelig forbi. I 1935 solgte Staten fjellstuene til familiene som hadde drevet dem gjennom generasjoner.

3.2.7 Fra steinbrudd, jernutvinning, gruvedrift og til forswarets virksomhet

Spor etter hva man kan kalle industrivirksomhet er også observert i Dovretraktene. Vi kjenner til utvinningen av kobber- og svovelkis som i vår egen tid har funnet sted ved Folldal gruver, men eldre aktiviteter har også sine vitnesbyrd. Vassdragsundersøkelsene og andre registreringer har påvist flere kleberbrudd dels med spor etter gryteuttak. Disse er særlig konsentrert ved Sjongvatn og store Horrungen (Høigård Hofseth 1981). Ved Tallerås i Gudbrandsdalen er det også et kleberbrudd (Walhovd og Johnsen 1991), og ved Kollberget i nordkanten av skytefeltet er det registrert et glimmerbrudd fra nyere tid (Aasaaren 1992). I ytterkanten av området, på sørvestsiden av Gudbrandsdalen, er det funnet kullgroper og slagghorekomster som vitner om jernutvinning, betegnende nok på steder med navn som Blæsteren og Jørndalen (Larsen 1980).

Folldal Verk drev gruvedrift i Tverrfjellet på Hjerkin fra 1964 til 1993. Deler av de tekniske installasjonene knyttet til gruvedriften ble fjernet etter nedleggelsen. Det finnes imidlertid fortsatt en rekke tekniske og industrielle kulturminner i området som vitner om gruvedriften som fant sted her gjennom en tredveårsperiode.

Området mot Snøhetta har vært benyttet som skytefelt for Forsvaret siden 1920-tallet. Skytefeltet dekker et betydelig område og ligger på Statens grunn. Forsvaret har leieavtale med Statskog og en bruksavtale med Dovre og Lesja fjellstyre. Det er bevart en rekke militære spor i området knyttet så vel til okkupasjonstiden 1940-45 som til Forsvarets virksomhet. Blant annet er det etablert et større internt nettverk av veier, samt større forsvarsmessige systemer.

3.2.8 Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark

Den 1693 km² store nasjonalparken er en utvidelse av den opprinnelige Dovrefjell nasjonalpark (256 km²) i Dovre, Lesja og Oppdal kommuner som ble opprettet i 1974. Parken er en av våre største og

omfatter fjellområder i Dovre, Lesja, Oppdal, Sunndal og Nesset kommuner i Oppland, Sør-Trøndelag og Møre og Romsdal fylker. Hovedferdselen over Dovrefjell, med dagens E6 og jernbanetrasse, deler nasjonalparken i to. Området mellom de to delene er sikret som det vel 20 km² store Hjerkinns landskapsvernområde, Kongsvoll landskapsvernområde på vel 22 km² og Drivstua landskapsvernområde på vel 15 km². Nasjonalparken har lange tradisjoner i forhold til vern. Det første naturverntiltaket i landet ble satt i verk her i 1911, da en rekke plantearter i den sjeldne fjellfloraen ble fredet i Knutshøene.

3.2.9 Vurdering potensiale for samiske kulturminner

Vurdering av potensiale for samiske kulturminner ble gjort i 2002 ved å intervju informanter, studere litteratur og befare utvalgte områder i felt. I felt var det i hovedsak spor etter tamreindrift det ble fokusert på.

Identifisering av samisk bruk av områder i forhold til norrøn bruk, byr på problemer straks man berører kulturminner som ikke er spesifikt knyttet til den samiske kulturen, nemlig tamreindriften. Kulturminner tilknyttet ulike former for fangst kan være knyttet til samisk så vel som til norrøn virksomhet. Spor som vitner om fangst kan derfor i utgangspunktet kun bli definert som spor etter menneskelig virksomhet, og ikke knyttes spesielt til samiske eller norrøne befolkningsgrupper.

Resultatene fra NIKU's undersøkelser i 2002 viste at verken intervjuer, litteraturstudier eller feltundersøkelsene ga konkrete holdepunkter om samiske kulturminner knyttet til tamreindrift i området. NIKU har ikke gjort ytterligere undersøkelser og vurderinger av dette i 2014.

Langs Grøna og omkring Skredalægret var det flere steder som pekte seg ut som områder med høyt potensial for funn av samiske kulturminner. Fylkeskommunens befaringer har heller ikke resultert i klare funn, men Grøndalen kan likevel ikke regnes som ferdigregistrert med tanke på samiske kulturminner.

4 Oppsummering av fylkeskommunens registreringer i årene 2006-2014

Mesteparten av teksten i dette avsnittet er hentet fra fylkeskommunens høringsuttalelse til melding om oppstart av verneplanarbeidet og fra Forsvarsbygg sin miljørapport fra 2012.

Fylkeskommunens har utført registreringer i utredningsområdet gjennom sju sesonger i perioden 2006-2012. Det ble også gjennomført en to-dagers tilleggs-registrering i august 2014 i området i sør mellom grensen for skytefeltet og utredningsområdet for verneplanen, nord for Vålåsjø og elva Folla. Resultatene fra denne registreringen ført til at de fangstanleggene som var kjent i området fra tidligere ble utvidet i utstrekning og noen tidligere registreringer ved Tverrfjellet ble avskrevet som kulturminner. Samlet sett har registreringene gitt en veldig god oversikt over kulturminner og kulturhistorie i skytefeltområdet, og et solid grunnlag for videre forvaltning og arbeid med kulturhistorien på Dovrefjell. Prosjektet er et av de mest omfattende og systematiske arkeologiske registreringsprosjektene som har vært gjennomført i et fjellområde i Oppland og i Norge. Automatisk fredete kulturminner er innarbeidet i den nasjonale kulturminnedatabasen Askeladden. Hovedformålet har vært å kartlegge automatisk fredete kulturminner slik at en unngår skade ved rydding av eksplosiver og fjerning av anlegg. Området er registrert så grundig at undersøkelsesplikten etter kulturminnelovens § 9 langt på veg er dekket. Unntaket er området sør for skytefeltgrensen som ble befart i 2014 og det er ikke registrert systematisk etter steinalder-bosetting i noen deler av området, ettersom det av sikkerhetsmessige årsaker ikke var praktisk mulig å gjennomføre det nødvendige gravearbeidet, men potensialet for å finne slike er vurdert og kartfestet i rapportene.

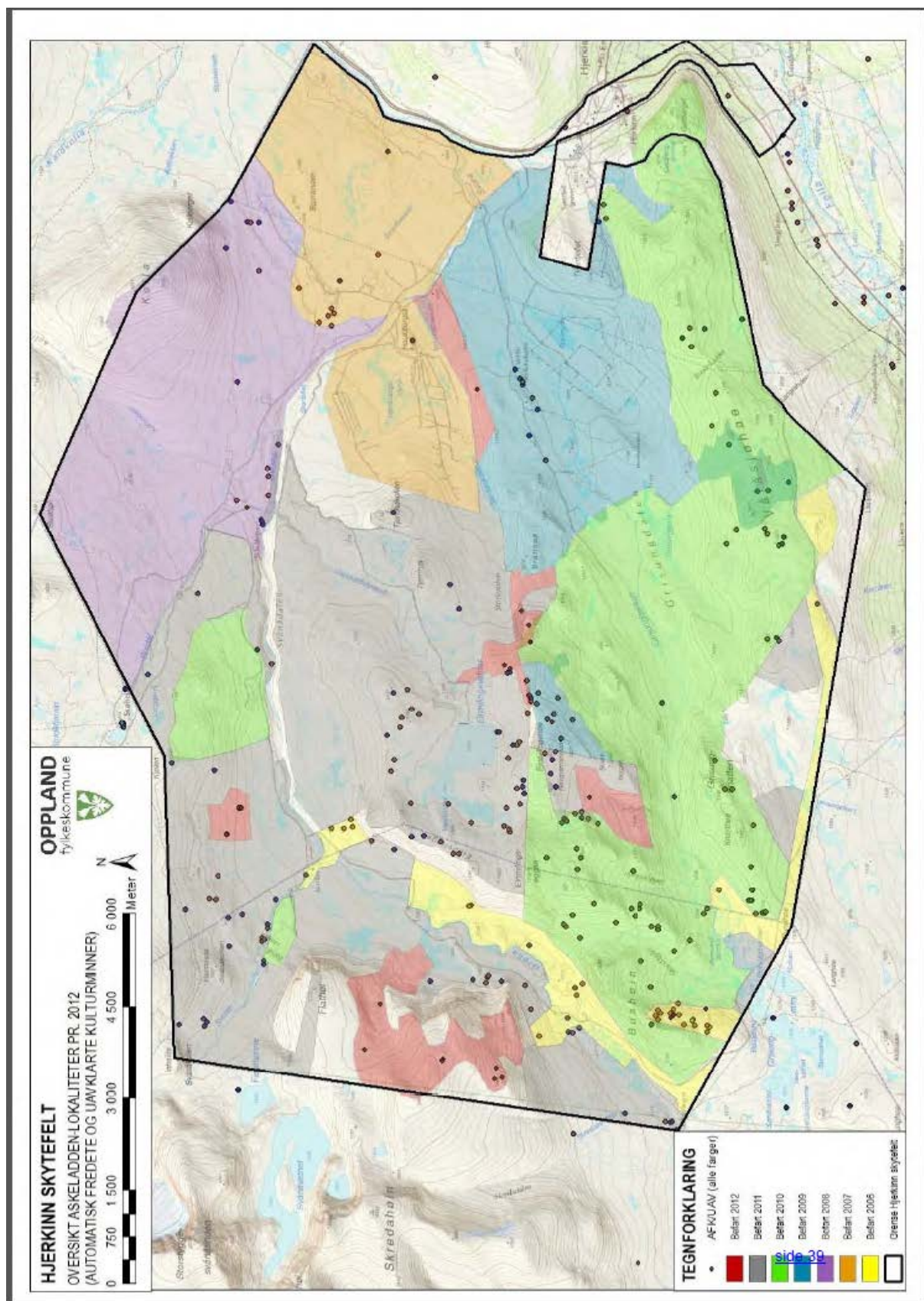
For anleggsområdene, som det er utarbeidet reguleringsplan for, ble det utført en grundig registrering for oppfylling av undersøkelsesplikten etter kml § 9. Registrerte kulturminner innenfor utredningsområdet er regulert til bevaring. Registreringen av skytefeltet har medført flere unike funn, og en generell økt kunnskap om bruken av fjellet i førhistorisk tid, knyttet til jakt og fangst på villrein. Også funn fra nyere tid er registrert, bla spor etter forswarets bruk av skytefeltet.

I følge registreringene som er lagt inn i Askeladden-registeret var det fram til 2006 det registrert 68 lokaliteter og 109 enkeltminner. Fra og med 2006 og til og med 2014 er det registrert ytterligere 189 lokaliteter og 309 enkeltminner. Totalt er det dermed kjent 257 lokaliteter og 418 enkeltminner innenfor utredningsområdet. Av disse 257 lokalitetene er 158 fra før-reformatorisk tid (fra før 1537) og er automatisk fredet. Av disse er majoriteten fangstlokaliteter som inneholder fangstgraver for rein og bogasteller. Særlig i den sørvestre delen av feltet, fra Einøvlingsvatni og sørvest til skytefeltgrensa, er det høy tetthet av automatisk fredete kulturminner knyttet til jakt og fangst. Det er også registrert noen steinalder-lokaliteter fra steinbrukende tid. Alle kulturminnene fra Askeladden er listet i en tabell bak i rapporten.

Det kanskje mest spennende funnet i skytefeltet ligger på Vålåsjøhøi – et stort massefangstanlegg for villrein, bestående av steinsatte stolpefester i ruseform. Dette har vært en stor kve der reinen ble samlet og avlivet. En datering av en av de originale trestolpene viser at stolpen stammer fra midten av 1200-tallet (middelalderen). Massefangstanlegg er en sjelden kulturminnetype, og denne registreringen er et viktig tilfang til kunnskapen om tidlig villreinfangst i Nord-Gudbrandsdalen. For øvrig dreier sporene etter villreinjegerne seg om små og mellomstore fangstanlegg på 2-7 fangstgroper, ofte med bogasteller og kjøttgjemmer i forbindelse med gropene, plassert strategisk i forhold til terrenget og antatt trekkretning til reinsflokkene. I tillegg kjenner vi flere enkeltliggende

fangstgroper. I høyden er ofte fangstgropene murt i stein, flere har lave ledegjerder av lagt stein inn mot hjørnene. Lavere i terrenget, avhengig av undergrunnen, ser vi at fangstgropene i stor grad er jordgravde. Fangstanleggene kan ha vært brukt over lange tidsperioder, samtidig eller suksessivt. Trolig vitner de små fangstanleggene om en annen organisering og/eller bruksperiode enn det store massefangstanlegget på Vålåsjøhøi. Videre er det kjent noen steinalderboplasser i skytefeltet, spesielt interessant er en boplass fra slutten av eldre steinalder, med mulig tuft eller en ryddet boflate med ildsted. Funnet er sjeldent i disse fjellområdene, og med en tidlig datering: fra eldre steinalder (4500-4300 f.Kr). I tillegg er det registrert et sannsynlig gravminne i skytefeltet, som er veldig interessant, og det er mulig at graven skal ses i sammenheng med en samisk tilstedeværelse og bruk av området.

Omtrent 100 lokaliteter er fra etter-reformatorisk tid (etter 1537) eller er ikke datert fordi det er vanskelig å fastslå alderen. 98 av disse har uavklart vernestatus, mens 2 av dem er fastslått 'ikke fredet'. De 2 er begge enkeltliggende steinbuer ved Buahøin. Blant de øvrige 98 er de fleste kategorisert som 'bosetning-aktivitetsområder'. I Askeladden og er tufter, ruiner, steinbuer, teltringer, røyser og andre steinkonstruksjoner som varder og grenserøyser, ildsteder og kjøttgjemmer blant annet. Av andre kulturminner fra nyere tid kan nevnes setre, ferdselsveger, samt skytestillinger, blenderinger og lignende etter forswarets aktiviteter i skytefeltet. Sammenstilt med skriftlige kilder har også de nyere tids kulturminnene i skytefeltet mye å fortelle oss om bruken av fjellet, og de har stor lokal verneverdi. En vurdering av hvilke og hva slags militære kulturminner som bør vernes spesielt gjenstår å gjennomføre, i samarbeid med bl.a. Forsvarsmuseet.

Figur 5: Kart som viser oversikt over kulturminne-registreringer fra perioden 2006-2012

5 Verdivurdering av kulturmiljøer

I henhold til Lov om kulturminner har alle automatisk fredete kulturminner juridisk sett nasjonal verdi. Kulturminnenes verdi vil imidlertid i denne sammenhengen bli vurdert uavhengig av juridisk status. Vår verdivurdering tar utgangspunkt i Riksantikvarens notat 1 - 1993: Nasjonale verdier og vern av kulturmiljøer, og vi vil benytte følgende verdisett for verdivurdering av kulturminner og kulturmiljøet:

- Opplevelsesverdier (identitetsverdi og symbolverdi)
- Kunnskapsverdier knyttet til historie (bygning, sosiale forhold, næringsliv, begivenheter)
- Bruksverdier (økonomisk verdi, brukspotensiale, pedagogisk verdi)

Kriterier som trekkes inn ved verdisetting er: representativitet, sjeldenhet, alder, autenticitet, homogenitet, variasjon, tidsbilde, tidsdybde, miljøbetydning, struktur.

Det er en utfordring å verdivurdere kulturminner og kulturmiljø innenfor et område som er så vidt grundig registrert sammenlignet med tilgrensende områder og tilsvarende fjellområder i regionen. Erfaring fra store omfattende kulturminneregistreringer i utmarksområder andre steder i landet viser at de inneholder et stort antall kulturminner og kulturmiljøer, selv i områder der en i utgangspunktet vurderte at potensialet for funn var lite. Basert på disse erfaringene samt den kunnskapen som finnes om tiliggende områder er derfor kulturminnene i utredningsområdet på Hjerlann vurdert å være representative og vanlig forekommende for denne typen områder. Det finnes noen få kulturminner i utredningsområdet som er sjeldne i seg selv eller sjeldne typer å finne i høyfjellsområder, og disse er vurdert å ha særlig stor verdi.

5.1 Kulturmiljøer

Kulturmiljøene består av både fornminner og nyere tids kulturminner. Ikke alle kulturminnene inngår i kulturmiljøer, og ikke alle er gitt en verdivurdering, men alle kulturminnene som inngår i Askeladden-registeret er oppført i en tabell bakerst i rapporten.

I vår definisjon av kulturmiljøer har vi lagt vekt på å se på ulike sammenhenger mellom kulturminnene og på sammenhengen mellom kulturminnene og landskapet. Ett av kulturmiljøene er ganske lite og gjelder det som er knyttet til en seter (Rollstadsetra). Kulturmiljøer knyttet til jakt og fangst i ulike perioder er vesentlig større. Topografien og grensene i landskapet utgjør de viktigste grensene for de store kulturmiljøene, og en mer presis betegnelse hadde derfor vært «delområder».

Kulturmiljøene som er beskrevet nedenfor bygger i hovedsak på beskrivelsene i NIKU's rapport fra 2003, men de fleste av disse er utvidet fordi fylkeskommunens registreringer har avdekket forekomst av kulturminner i områder der det var få eller ingen kjente kulturminner tidligere. Ett nytt kulturmiljø er kommet til som resultat av fylkeskommunens nye registreringer i perioden 2006-2014 (kulturmiljø 7). Her var det tidligere kjent bare noen få kulturminner. Det er også beskrevet kulturminner og kulturmiljø som ligger på grensen og like utenfor grensen for verneplanen. Det gjelder Snøheim turisthytte og kulturminner og miljøer langs Vålåsjøen og elva Folla.

Kart over kulturminner og kulturmiljøer beskrevet og vurdert av NIKU i 2014 er vedlagt denne rapporten.

Kulturmiljø 1 - Svånådalen

Svånådalen (ca 1200-1600 m.o.h.) ligger sør for Snøhetta og Snøheim. Elva Svone renner fra Svånåvatnet og østover gjennom dalen. Dalen er bred og har i hovedsak slake, oversiktlige dalsider, men innimellom finnes småkuperte områder med grusrygger. Dalsidene flater gradvis mer ut mot bunnen, hvor det er større områder av myr med rik vegetasjon av lyng og vier. Det finnes også stedvis tørrere rygger og flater. I midtre del av dalen skråner terrenget deretter bratt ned mot Svone.

I Svånådalen ligger Svånålægret som er et gammelt felæger for driftehold på 1800- og 1900-tallet og består i dag av 3 stående bygninger/hytter, 1 steinbu og 4-5 tufter, beliggende på en elveterrasse ved Svånåelva. Samtlige av disse kulturminnene er trolig fra nyere tid. Området er registrert av fylkeskommunen og ytterligere to nye tufter ble registrert (ID 160999 og ID 151968). Veiene i dette området er markert på kartet fra 1834, med unntak av dagens kjørevei til Snøheim. Veiene har mest sannsynlig sammenheng med seterdriften og feholdet som har vært her.

Ruiner etter steinbuer og en teltringer også funnet lenger vest i Svånådalen på nordsiden av Svone-elva. Alle disse har uviss datering. Rett sør for Snøheim turisthytte og på en øy i Stridåa ble det registrert to rektangulære tufter med veggvoller av stein, også disse har uviss datering. De kan ha sammenheng med restene etter to militære leirer ved Snøheim, den ene fra 2. verdenskrig hvor østerrikske alpejegere hadde tilhold.

Øst for Svånålægret ble det registrert flere fangstgroper og bogasteller fra før-reformatorisk tid (delområde A). I Svånådalen og langs elva Svone, har fylkeskommunen gjort vurderinger og kartfestinger av potensialet for funn fra steinbrukende tid. To områder mellom Svånålægret og Maribu er vurdert å ha middels-høyt potensial for steinalderlokaliteter (se kart nedenfor).

Vurdering:

De fleste av de registrerte kulturminnene i området har uavklart status og det er enten uvisst om det er kulturminner og/eller hvilken alder de har. Miljøet omkring Svånålægret ligger i et skjermet landskapsrom med få synlige moderne inngrep. Den militære aktiviteten i Svånådalen for øvrig har vært forholdsvis stor, og det er en del spor etter dette i form av blindgjengere/eksplosiver, installasjoner og andre inngrep i landskapet. Alle disse, inkludert veiene er planlagt reparert og fjernet. Reparasjon av terrenginngrep og skader på terrenget vil gi en høyere opplevelsesverdi av kulturmiljøet, forutsatt at reparasjonene ikke fører til nye skader på kulturminner. Fjerning av de historiske veiløpene vil gi en redusert verdi.

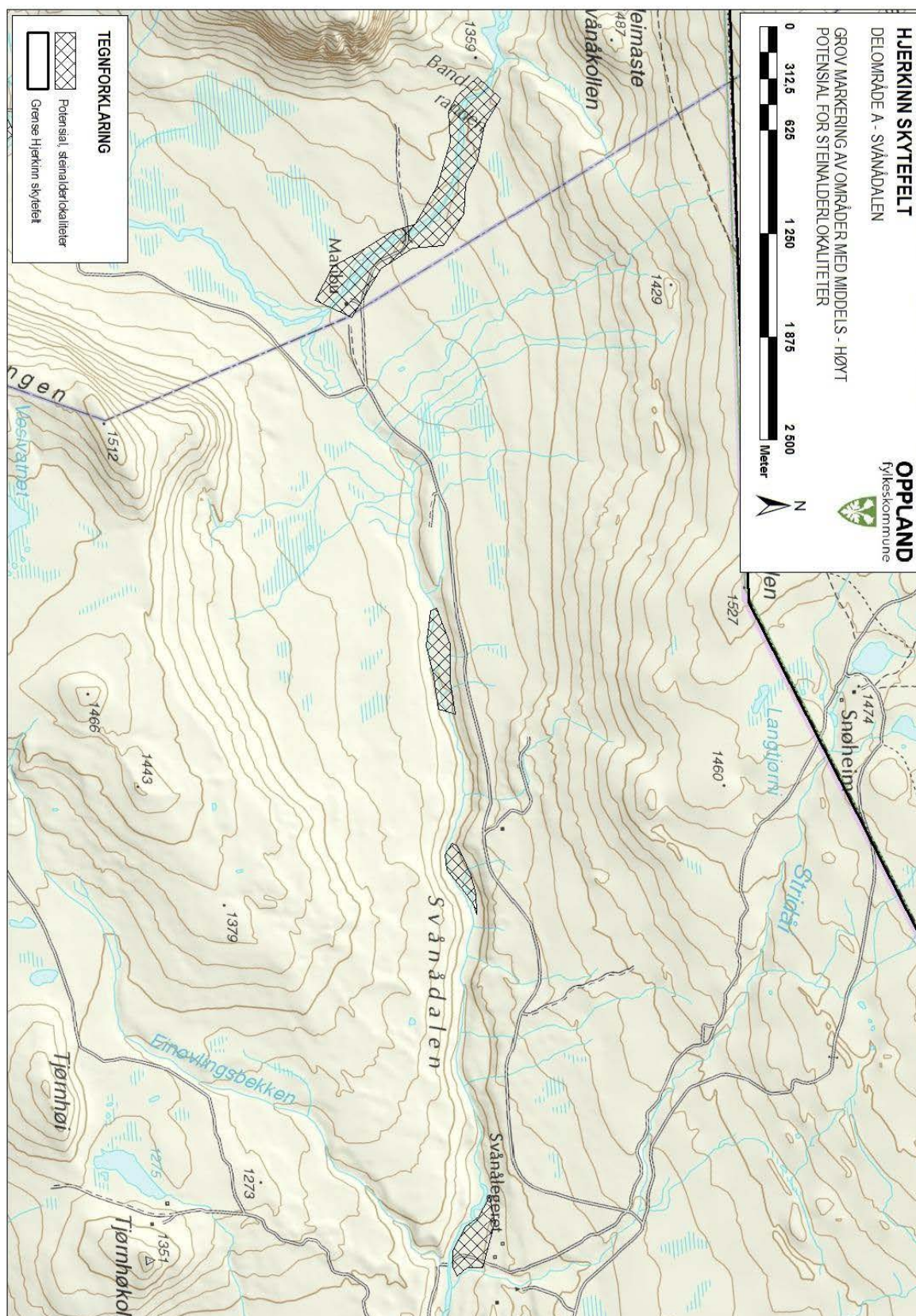
Verdivurdering: Middels -liten verdi.

Figur 6: Bygningene ved Svånålægret sett mot nord-vest. Foto: NIKU 2003

Figur 7 Den ene bygningen på Svånålægret med en av ruinene i bakgrunnen, sett mot vest. Foto: Fylkesmannen i Oppland

Figur 8: Kart som viser potensial for steinalderlokaliteter i Svånådalen. Kart: Oppland fylkeskommune 2011

Kulturmiljø 2 – Kollægret og Storranden

Kollegret er også et gammelt feleger for driftehold. Kulturmiljøet ligger ved foten av fjellet Kolla i SØ og består av et glimmerbrudd, 2 tufter, 3 fangstgroper og bogasteller. Glimmerbruddet er fra annen verdenskrig, tuftene har trolig sammenheng med felægret, mens fangstinnretningene mest sannsynlig er fra jernalder/middelalder. Kulturminnene ligger på en bred moreneterasse i terrenget og stedet er bevokst med gress og einer. Vegetasjonen er trolig et resultat av drifteholdet, og framhever den historiske bruken av området. Den brede terrassen med morene er trolig årsak til at både fangstinnretningene og felægeret er plassert her, og det er dermed en landskapsmessig sammenheng mellom disse kulturminnene.

Reguleringsplanområdet på Storranden ble registrert i 2007. Her ble det påvist 19 automatisk fredete kulturminner, fordelt på 7 lokaliteter. Kulturminnene omfatter fangstgroper, bå-gåstaller og mulige kjøttgjemmer. Langs den øst-vestgående randen vest for massetaket ved Storrandenvegen, ute på knekken av randen, ligger sju fangstgroper i et anlegg. Anlegget omfatter også bogasteller og kjøttgjemmer beliggende innenfor randen.

Vurdering:

Plasseringa av gropene er karakteristisk. Imidlertid har eksisterende massetak forstyrret grunnen inntil fangstanleggets østre ende, og istandsetting av dette området er innarbeidet i reguleringsplanen. Alle de registrerte kulturminnene, inkludert et par etterreformatoriske tufter, er regulert til bevaring i planen. Forsvaret har i de senere år bygget blenderinger i det samme området nær kulturminnene. Disse er ikke særlig synlige fra nedsiden, men har bidratt til å forringe og stykke opp området i noen grad. En fjerning av disse blenderingene vil gi en visuell positiv effekt, men kan også føre til skade på kulturminner, noe som vil være negativt-

Verdivurdering: Middels-liten verdi

Figur 9 Kollegret sett mot Kolla. Foto NIKU 2003

Kulturmiljø 3 - Rollstadsetrene

Kulturmiljøet består av to setre; Rollstadseter og Vesllie, tufter, gressvoller, steingjerder og fangstgroper, samt et funn av en pilespiss av jern fra yngre jernalder. Setrene har klassisk beliggenhet i en slak sydvendt skråning. Området inneholder et tverrsnitt av kulturminnene i skytefeltet. Kulturmiljøet er avgrenset til husene med innmark og opp til toppen av åsen som setrene ligger ved. Fylkeskommunen nye registreringer har ikke resultert i nevneverdige nye kulturminner i dette området.

I utkast til landbruksrapport (2014) oppgis det at Vesllie opprinnelig var et felæger. I 1871 startet Ole Rolstad arbeidet med å oppføre egen seter her, Rollstadsetra. Siste året setra var i drift var i 1959. Det var og trolig siste året det var organisert beite med storfe i området. Det ble etablert ei seter til ved Vesllie, Bentsdalssetra. Den ble utvist i 1931. Begge setrene ble avhenda i 1960.» (Fylkesmannen i Oppland, Fagrapport landbruk, utkast 2014).

Tuftene her består av natursteinsfundamenter som er bygget opp av relativt store steinblokker og har trolig ingen høy alder, men er høyst sannsynlig fra nyere tid. De inneholder en del skrot og jernskrap. Steingjerder rammer inn innmarksområder/gressvoller ved begge setrene. Vollene er adskilt av mellomliggende utmark. Gjerdene og vollene er godt bevart.

Vurdering:

Bygningene bærer preg av å ha vært i offentlig eie og mangler et personlig preg. I vedlikeholdet av bygningene er det valgt enkle og rimelige løsninger som takteking av papp og bølgeblikk. Piper er pusset med blikk-beslag på toppen og det er plastikk takrenner. Et sel på øvre Rollstadseter står på betongsøyler med liggende panel mellom søylene som illuderer en grunnmur. Det ene uthuset på nedre Rollstadseter er bygget i betong. Stedet benyttes ikke som seter i dag.

Kulturmiljøet har tidsdybde og variasjon i kulturminnebestand og en klassisk plassering i landskapet, men bygningene er imidlertid ikke spesielt godt bevart. Delvis fjerning av store militære anlegg som HFK-sletta og Haukberget, vil bidra til å øke opplevelsesevnen og graden av autenticitet .

Verdivurdering: Middels – liten verdi

Figur 10 Rollstadsetrene sett mot sydøst. Foto: NIKU 2003

Figur 11: Rollstadsetrene sett mot nord. Foto: Fylkesmannen i Oppland

Kulturmiljø 4 - Grøndalen og Maribu

Dette miljøet er stort og strekker seg gjennom hele Grøndalen fra og med fram til elva Svåni ved Svånåkollen, Bandranden og Maribu hvor dalen er trangere og terrenget mer innsnevret. Landskapet er svært karakteristisk med meandrer, kroksjøer og gamle elveløp, markerte morenerygger og terrasser. Mange av løsmasseryggene er sterkt utsatt for vinderosjon. For øvrig er Grøndalen en særdeles frodig høyfjellsdal, med vegetasjonen av vierkratt, lyng og bjørkeris. I dalbunnen er enkelte myrlendte partier. Dalen rammes inn av bratte fjellpartier, i øst ligger Buahøin og Einøvlingen, og i vest ligger Skredahøin og Flathøi. Det synes som om dalsidene stedvis er utsatt for skred og ras. Ringveien går pr dags dato gjennom dalen, hvor den krysser ved Midtre og Søndre Grøna bru.

Langs hele Grøndalen fram til Maribu, er det flere spor etter jakt og fangst fra ulike tider i form av fangstgraver for villrein, bogasteller, tufter og steinbuer. Det er også gjort funn av en pilspiss av jern ved Søndre Grøna bru. Grøndalen utgjør en sentral trekkvei for villreinen, som også har sitt vinterbeite her. I følge reinsforskerne ved NINA, trekker villreinen fra sørvest og deler seg ved Buahøin, slik at de enten trekker opp Grøndalen, eller opp mot Einøvlingseggen og Einøvlingvatna. Reinens bevegelser er dermed i dette tilfellet med på å definere kulturmiljøene. Stedet er også et populært tilholdssted for moskus.

I dette området ligger ikke fangstgravene i store sammenhengende systemer, men enkeltvis eller to og to. Bogastellene ligger i nærheten av fangstgravene, og har mest sannsynlig vært anlagt samtidig med disse i jernalder eller middelalder. Fangstgravene er plassert på smale pass i terrenget, og stedvis i svært bratt terreng som ved Søndre Grøna bru, eller på markerte rygger eller framspring, som ved Einøvlingen rett S for Maribu.

Tuftene og steinbuene har mest sannsynlig fungert som husrom under jakt og fangst i nyere tid. Ved Bandranden ligger det steinbuer på begge sider av elva Svåni. Trolig er de plassert her fordi det er en passasje mellom Svånåtindane og Snøhetta. Den ene er godt bevart og er trolig i bruk av og til. I tillegg kjennes nyere tids kulturminner i form av en rekke tufter, steinbuer og innsmogo nede ved Skredalægret, samt en steinbu, "Kupulbua", i midtre del av dalen, som trolig har gått tapt for mange år siden. Skredalægret ligger så vidt inne i Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark.

Fylkeskommunen har gjort omfattende nye registreringer også i dette området (Delområde A, B og F). En del ble tilknyttet tidligere påviste lokaliteter. De fleste av de nyregistrerte kulturminnene er fangstgroper og bogasteller og mulige kjøttgjemmer. De ligger i hellingene på begge sider av Grøndalen.

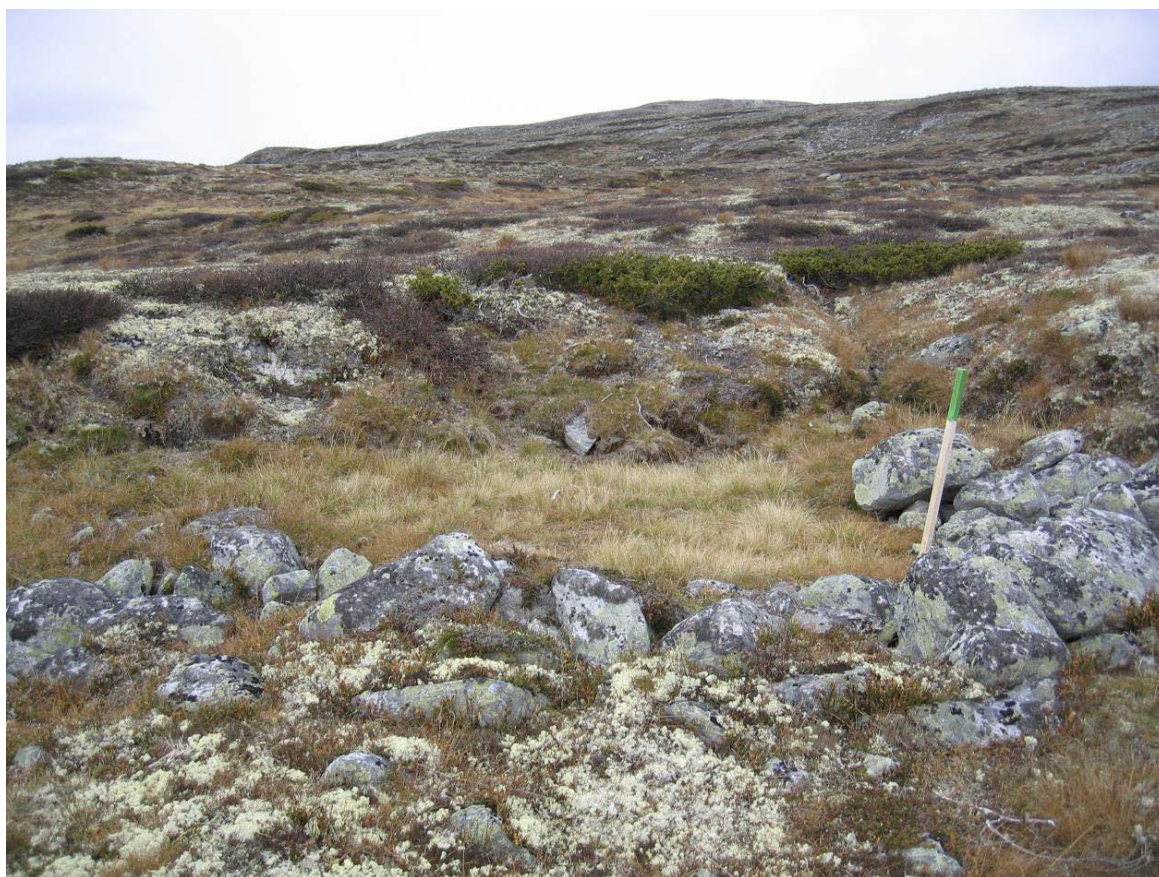
Registreringene resulterte også i funn av to sjeldne typer kulturminner. Det ene er funnet av en tuft/ryddet boflate med veggvoller fra eldre steinalder ved Bandranden i Svånådalen (ID 151279). Det ble tatt ut en trekullprøve til C-14 datering. Resultatet av datering ble ca. 4500-4300 f.Kr., dvs. slutten av perioden eldre steinalder (10 000-4000 f.Kr.). Tufter eller boligstrukturer på høyfjellet fra denne perioden er meget sjeldne, og det finnes ingen umiddelbare paralleller til dette funnet. Også to andre lokaliteter fra steinalder ble registrert ved Skredalægret. Fylkeskommunen har i tillegg vurdert og kartfestet potensialet for steinalderlokaliteter langs elva Grøna (se kart nedenfor). Det andre spennende og sjeldne funnet var en hellekiste med voll rundt i Grøndalen, som trolig er et gravminne (ID 151184). Den består av et kammer med kantstilte heller inntil en stor steinblokk og ligger på østsiden av elva Grøna og på en forhøyning litt opp fra elva. Det kan diskuteres om dette kan være et samisk gravminne.

Langs Grøna og omkring Skredalægret var det flere steder som pekte seg ut som områder med høyt potensial for funn av samiske kulturminner. Fylkeskommunens befaringer har ikke resultert i klare funn, men Grøndalen kan likevel ikke regnes som ferdig registrert med tanke på samiske kulturminner.

Vurdering:

Det er et stort antall kulturminner i området og de sjeldne kulturminnene i området har stor verdi. Sporene etter fangst ligger ikke et sammenhengende system på samme måte som i andre deler av utredningsområdet, men er derimot plassert spredt i terrenget. Moderne elementer som veier, broer, massetak, granatgroper og kjørespor i terrenget, har vært iøynefallende i dette sårbare landskapet, og bidratt til å redusere opplevelsesverdien og autentisiteten til kulturminnene. Noen av kulturminnene er skadet av militær aktivitet, ved granatnedslag. En tredje er omrotet pga gjenbruk til bågåstelle eller skytestilling. Reparasjon av disse skadene vil bidra til å øke opplevelsesverdien og vil være positivt så fremt det ikke fører til mere skade på kulturminner. Fjerning av de historiske veiløpene i dette området vil bidra til å redusere verdien.

Verdivurdering: Middels verdi

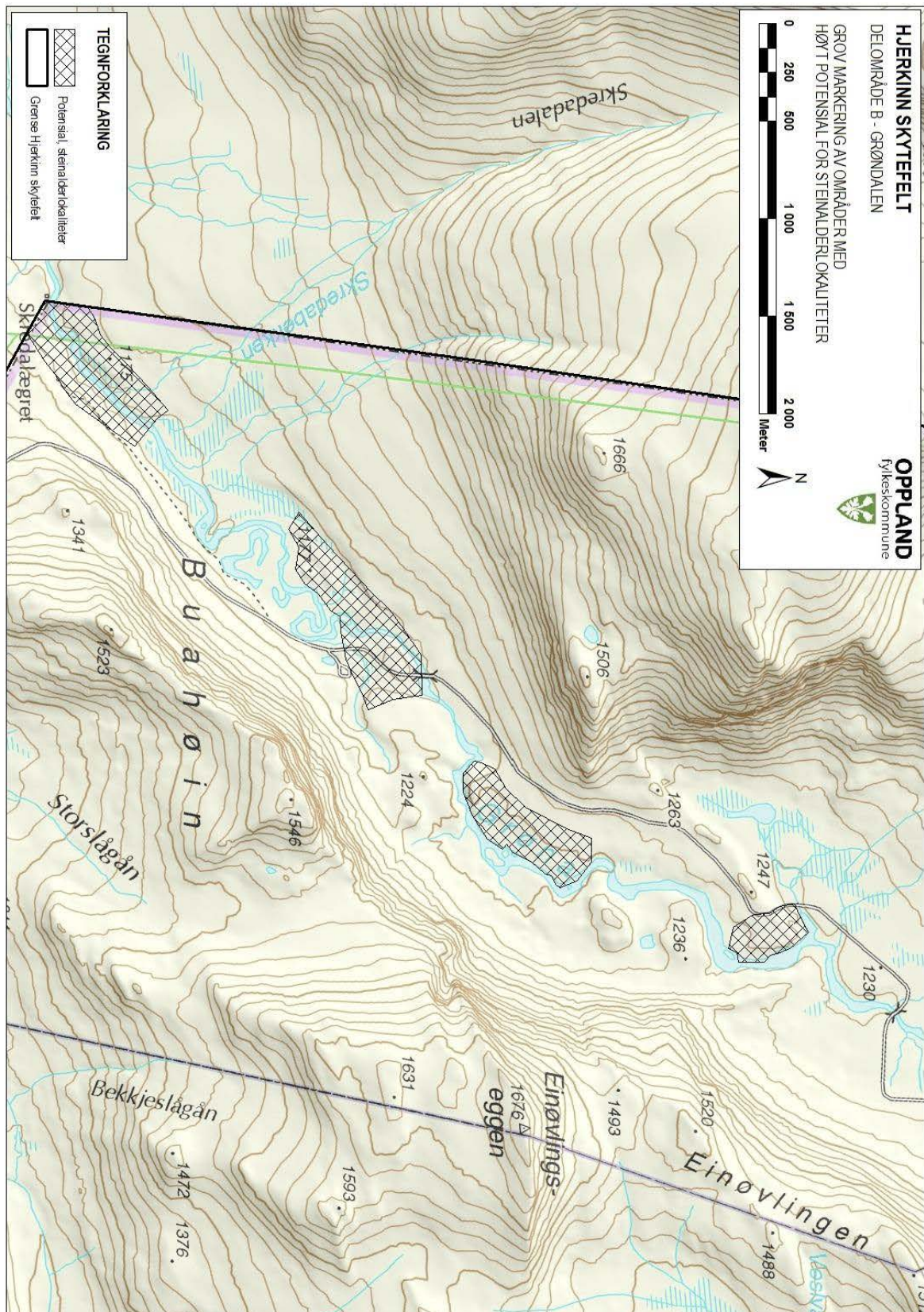
Figur 12: Tuft eller ryddet boflate (ID 151279) ved Bandranden, Svånådalen. I bakgrunnen ses jordsigskanten. Bildet er tatt mot nord. Foto: H. Haugen, Oppland fylkeskommune

Figur 13: Bandbui ved Maribu. Foto: NIKU 2003

Figur 14: Fangstgrop til venstre og granatgrop til høyre i bildet. Foto: NIKU 2003

Figur 15: Kart som viser potensial for steinalderlokaliteter i Grøndalen. Kart: Oppland fylkeskommune

Kulturmiljø 5 - Grisungvatna, Buahøin, Stårslågan, Bekkeslågan og Einøvlingseggen

Landskapet er karakterisert av slake dalsider og høydedrag. I dalbunner er enkelte større myrpartier. Området er mye brukt til beite for fe og sau, og vegetasjonen forholdsvis nedbeitet. Lengst sør ligger Grisungvatna (med Storslågåvatnet og Simontjørn innenfor skytefeltets grenser). Området avgrenses i nord av Einøvlingseggen, i vest av Buahøin og i øst av Svartberget og Grisungknatten med Knarthøe.

Dette kulturmiljøet er også stort og består i hovedsak av fiske- og fangstrelaterte kulturminner fra ulike perioder. Det har stor tidsdybde med spor etter boplasser fra steinalder ved Semundtjønnin, fangstgraver og bogasteller fra jernalder/middelalder i fjellene, og ved Grisungvatni er det tufter etter hus og naust samt stående bygninger i form av fiskebuer og jakthytter som er i bruk i dag.

Avgrensingen av kulturmiljøet er basert på landskapsrommet som kulturminnene ligger i, samt den funksjonelle sammenhengen det er mellom kulturminnene over tid og sammenhengen mellom kulturminnene og landskapet.

De fleste av fangstgravene er murt opp av stein og har ledegjerder ut fra hjørnene. Alle fangstgravene ser ut til å være av samme type. De ligger på smale pass i bratt terreng, og noen av dem er murt opp i hellende terreng inntil bergvegger, mens andre er plassert i forsenkninger, slik at en har utnyttet terrenget og det er bygget opp en stein- og jordvoll i nedkant.

De fleste av dem er godt bevart, men er delvis sammenrast, noe som trolig skyldes naturlige prosesser. Fangstgravene hører trolig sammen i mindre grupper/system. Ved nesten samtlige grupper av fangstgraver ligger det bogasteller like ved. På sørsiden av Einøvlingseggen er det også funnet en pilesmiss av jern fra yngre jernalder, merovingertid (600-700 e.Kr.).

De nye registreringene til Oppland fylkeskommune (i hovedsak delområde H) har i hovedsak bidratt til å utfylle og forsterke kulturmiljøet ved at det er funnet flere kulturminner av samme type som tidligere. Det er registrert et stort antall nye bogasteller og kjøttgjemmer.

Vurdering:

Området har et urørt preg og miljøet har av den grunn høy verdi. De fleste av kulturminnene er godt bevart. Kulturminnene følger en tydelig struktur i forhold til hvor de ligger i landskapet, med vannene og fjellene som de viktigste strukturerende elementene. Dersom en har kjennskap til hvor kulturminnene befinner seg, er denne strukturen godt lesbar ettersom landskapet er åpent og det ikke er moderne elementer som bryter sammenhengene mellom kulturminnene og mellom kulturminnene og landskapet. Kulturmiljøet har stor variasjon i kulturminnebestanden og er et av kulturmiljøene i utredningsområdet med størst tidsdybde.

Verdivurdering – stor verdi

Figur 16: Grisungvatna med hytter, naust og fiskebuer (sett mot sydvest). Foto: NIKU 2003

Figur 17 Fangstgrav ved Storslågan med Grisungvatna i bakgrunnen. Foto: NIKU 2003

Figur 18: Fangstgrav ved Storslågan sett mot Einøvlingen. Foto: NIKU 2003

Kulturmiljø 6 - Einøvlingsvatna

Landskapet rundt Einøvlingshøe og Einøvlingen ligger NØ for Buahøin, Storslågan og Bekkeslågan, og er en fortsettelse av dette fjellpartiet. Til sammen utgjør disse fjellene viktige trekkveier og leveområder for villreinen. Fjellpartiet ligger sentralt i skytefeltet mellom Svånådalen i nord, Grøndalen i vest og Grisungdalen i sør, mot øst ligger Tjørnhø/Tjørnhøkollen. De delene av området som ble befart i år ligger mellom 1350-1600 m.o.h., i den mellomalpine og høyalpine sonen. I nord ligger Einøvlingsvatna (Einøvlingsvatnet i øst og Veslvatnet i vest). Einøvlingsvatnet er et godt fiskevatn. Det ble oppdelt som følge av behov for vanntilførsel i forbindelse gruvedriften på Hjerkin. Dammen ble anlagt i 1969 men har i liten grad vært brukt og har ingen funksjon i dag. Statskog overtok dammen på 90-tallet. Opprinnelig vannstand skal ha vært ca 2 m lavere. Det er foreløpig uklart hva som skal skje med demningen i forbindelse med tilbakeføringsprosjektet.

Einøvlingsvanna ligger i et klart avgrenset landskapsrom, og dette rommet danner grensen for kulturmiljøet. Innenfor dette rommet finnes en konsentrasjon med fiske- og fangstrelaterte kulturminner fra ulike perioder. Det er også gjort funn av 5 pilespisser fra førreformatorisk tid. Det er fangstgraver og bogasteller fra jernalder/middelalder, tufter etter steinbuer og jakthytter som er i bruk i dag. Fjellstyret har en hytte med naust og det er tre andre buer/hytter ved vannet. Ettersom Einøvlingsvatnet er demmet opp med 2 meter kan det tenkes at det har vært kulturminner nær vannet, som for eksempel steinalderboplasser og nausttufter, som i dag ligger under vann.

Oppland fylkeskommune har gjort omfattende registreringer også i dette området (område D), noe som har ført til et betydelig økt antall registrerte kulturminner i fjellområdene rundt vannene ved Einøvlingshøe i sør, langs Einøvlingen i vest og også på høydedragene nord for vannene. De er registrert tallrike fangstgraver, bogasteller og kjøttgjemmer, men også varderekker, ledegjerder og tufter. Varderekken er vurdert å være fra nyere tid og har trolig ikke sammenheng med fangstanleggene.

Vurdering:

I følge reinsforskere fra NINA må fangstgravene her sees i sammenheng med de som finnes ved Buahøin, Storslågan og Einøvlingseggen (kulturmiljø 5), ettersom de ligger innenfor samme villreintrekk. Landskapet og konsentrasjonen av kulturminner nær Einøvlingsvatnet gjorde det imidlertid naturlig å definere et eget kulturmiljø her.

Bortsett fra den moderne demningen har kulturmiljøet et urørt preg. Vannet og fjellene er klare struktureringselementer for kulturminner fra ulike perioder. Strukturen og tidsdybden er lesbar ettersom landskapet er åpent og det ikke er moderne elementer som bryter sammenhenger i landskapet og mellom kulturminnene.

Verdivurdering: Stor verdi

Figur 19 Einölvlingvatna med Snøhetta i bakgrunnen. Foto: NIKU 2003

Figur 20: Bogastelle øst for Einvlingskollen (ID 151899). Foto: HH, Oppland fylkeskommune.

Figur 21: Fangstgrav ved Einøvlingskollen (ID64817). Foto: HBM, Oppland fylkeskommune

Kulturmiljø 7 – Vålåsjøhøi og Grisungknatten

Kulturmiljøet ligger i hele den søndre delen av utredningsområdet på nordsiden av ringveien og omfatter fjellområdene med Knarthøe, Grisungknatten og Vålåsjøhøi. Det ligger over tregrensen på ca. 1200-1400 moh. I sør skråner terrenget ned mot Vålåsjøen og E6. I dette området var det tidligere kjent få kulturminner, fylkeskommunens registreringer har bidratt til betydelig ny og økt kunnskap om området.

I 2009 og 2010 ble det gjort et svært spennende funn på Vålåsjøhøi – et stort massefangstanlegg for villrein, bestående av steinsatte stolpefester i ruseform (ID 128212). Dette har vært en stor kve der reinen ble samlet og avlivet. En datering av en av de originale trestolpene viser at stolpen stammer fra midten av 1200-tallet (høy-middelalderen). Massefangstanlegg er en sjelden kulturminnetype, og denne registreringen er et viktig tilfang til kunnskapen om tidlig villreinfangst i Nord-Gudbrandsdalen.

Anlegget ligger i den østre delen av Vålåsjøhøe. Hoveddelen i anlegget består av to rekker med steinsking til stolper (total ca 255 inkl. sikre og usikre), som har fungert som lede-arme. Armene er henholdsvis 280m og 230m lange. Ledearmeene smalner inn og nedover mot øst, slik at de danner en ruseform, og ender i en smal, rektangulær kve. I eller ved inngangen til kvea er et fundament for en rampe og med en høydeforskjell på ca. en halv meter ned til kveet. Det er sannsynlig at mange av de andre kulturminnene som ligger i nærheten av massefangstanlegget har sammenheng med dette. Det er også funnet en flintdolk fra steinalderen nær fangstanlegget, noe som viser til tidsdybde i bruk av området.

Ved Grisungknatten og Knarthøe er det registrert flere bogastillinger, fangstgroper og kjøttgjemmer. Bogastillingene nedenfor Knarthøe i vest kan ha sammenheng med villreintrekket opp Grisungdalen. Hovedtyngden av kulturminnene er mest sannsynlig fra yngre jernalder og middelalder. Noen av kulturminnene er vanskelige å tidfeste, og har fått uavklart vernestatus. Dette er i hovedsak teltringer. Disse kan være spor etter militær aktivitet eller friluftslivsaktivitet.

Vurdering:

Dette området er ganske enhetlig i sin historiske bruk og de aller fleste kulturminnene er mest sannsynlig knyttet til jakt og fangst i jernalderen/middelalderen. Det bevarte massefangstanlegget er sjeldent i nasjonal sammenheng og er dermed svært verdifullt, noe som bidrar til å gi området særlig høy kulturhistorisk verdi. Det er også sjeldent at et slikt anlegg er datert med stor sikkerhet. Det er godt bevart som en sammenhengende helhet og bidrar til økt forståelse av omfanget og organisering av villreinfangsten i middelalderen. Det er dermed også godt egnet til formidling. I 2010 ble det påvist nye spor etter kjøring og forstyrrelser i grunnen ved massefangstanlegget på Vålåsjøhøi. Avbøtende tiltak ble vurdert.

Verdivurdering: Stor verdi

Figur 22: Flyfoto av massefangstanlegg ved Vålåsjøhøi som ble funnet 2009 (ID 128212). Stolpehull er markert med hvitt.
Foto: Forsvarsbygg/OFK

6 Kulturminner og miljø på grensen til og utenfor utredningsområdet

Det finnes verdifulle kulturminner og kulturmiljøer like utenfor grensen for utredningsområdet som er verdt å nevne.

Fangstanlegg langs Vålåsjøen og elva Folla

Oppland fylkeskommune gjennomførte i perioden 2006-2012 kulturminneregistrering etter synlige kulturminner i det tidligere skytefeltet. Utredningsområdet for verneplanen ble etter det imidlertid noe utvidet mot sør, og det ble derfor gjennomført en kort befarings i dette området høsten 2014.

Befaringen var ikke av en slik grundighet at undersøkelsesplikten etter kulturminnelovens § 9 er oppfylt for området. Registreringen ble konsentrert til utvalgte områder på grunn av begrenset tid og størrelsen på området. Områdene som ble utvalgt er de som har høyt potensial for funn av kulturminner, og måten registreringen ble gjennomført gir stor sannsynlighet at det meste av kulturminner i området er funnet.

Det ble påvist både automatisk fredete kulturminner og kulturminner fra nyere tid innenfor befaringsområdet. I tregrensen ble det funnet to områder med fangstgroper, det ene i sørvest og den andre i nordøst av tiltaksområdet. Fangstgropene tilhører fangstanlegg som er tidligere registrert og årets registreringer har bidratt til at avgrensningen av disse anleggene utvides. Hoveddelen av disse anleggene ligger utenfor utredningsområdet, men tangerer grensen for området. Av nyere tids kulturminner ble det registrert et steindeponi, varder og gamle veifar. Undersøkelsen tok for seg de partiene i utredningsområdet med størst potensial for funn av kulturminner. Det kan ikke utelukkes at det finnes ytterligere kulturminner i utredningsområdet, men trolig er de fleste funnet ved registreringen.

NIKU har ikke gjort en vurdering av andre kulturminner som ikke finnes i Askeladden-registeret og som ligger like utenfor grensen for utredningsområdet, som for eksempel seter-områdene nord for Vålåsjøen og Avsjøen (Hågåsetre, Sandåsetre, Lissætre, Gamlstudulen, Storsandviksetre og Holsætre). Dette fordi det ikke har vært tid til befarings og fordi de ligger utenfor utredningsområdet. Mange av stiene som går fra disse setrene og opp på fjellet kan ha lang tidsdybde. Det er ikke nærmere undersøkt i forbindelse med denne utredningen, men er påpekt i fylkeskommunens registreringsrapport fra 2014.

44

Snøheim turisthytte

Reinheim turisthytte, som den først het, ble bygd av Den Norske Turistforening (DNT) i 1952 og ble overtatt av Forsvaret i forbindelse med utvikling av Hjerkinnskytefelt i 1959. Hytta skiftet da navn til Snøheim. Den ble beskrevet inngående og verdivurdert i NIKU's rapport fra 2003. Hytta ligger like i utkanten av skytefeltet i nordøst. Den står i en særstilling når det gjelder kulturminnene fra nyere tid i skytefeltet og ble vurdert å ha stor kulturhistorisk verdi. Etter en diskusjon ble tre av bygningene her forskriftsfredet i 2009 i henhold til Lov om Kulturminner (1978). Fredningen omfatter eksteriør og deler av interiøret. Formålet med fredningen er å sikre og bevare Snøheim turisthytte som et anlegg med høy antikvarisk og kulturhistorisk verdi. Både eksteriør og interiør er tegnet av arkitekt Biong og var tilnærmet uendret fram til ny utbygging og modernisering ble igangsatt de senere år.

Høsten 2007 fikk DNT Oslo og Omegn tilbake Snøheim fra forsvaret. Hytta er nå utbygd og satt i stand til en betjent turistforeningshytte med 80 senger.

(<http://www.nasjonalparkriket.no/overnatting/dnt/snoheim-turisthytte/>). Det har vært en ordning med skyttelbuss inntil Snøheim på Snøheimvegen for å frakte fot-turister inn til hytta som ligger ved foten av fjellet Snøhetta. Ordningen er under kontinuerlig vurdering i forhold til hensynet til fjellreinens bevegelser i områder.

Figur 24: Snøheim turisthytte sett fra baksiden, fra før renoveringen og utbyggingen startet. Foto: NIKU 2003.

7 Oppsummering og konklusjon

Oppdraget bestod i å foreta en ny verdivurdering av kulturminner og kulturmiljø innenfor utredningsområdet etter gjennomført naturrestaurering. Syv ulike kulturmiljøer er beskrevet og verdivurdert delvis basert på befaringer og vurderinger som NIKU gjorde i 2002/2003 og delvis på nye kulturminneregistreringer som Oppland fylkeskommune har utført fra og med 2006.

Kulturmiljøene som er beskrevet og vurdert ligger alle innenfor utredningsområdet. I tillegg er et par kulturminner og miljøer som ligger like utenfor grensen for utredningsområdet omtalt for seg. Det gjelder Snøheim turisthytte og området i sør mellom Vålåsjøen/Folla og utredningsområdet.

Kulturmiljø 5, 6 og 7 er vurdert å ha størst verdi og ligger i den sørvestre delen av utredningsområdet. Her er det registrert et stort antall automatisk fredete kulturminner knyttet til jakt og fangst og de er godt bevart både som enkeltminner og som kulturmiljøer. Med det menes at de er bevart som helheter og i en sammenheng med landskapet de ligger i som fortsatt er lesbar. I de øvrige kulturmiljøene er det registrert et mindre antall kulturminner og mange av dem har uavklart status – det er enten usikkert når de er fra eller usikkert hvorvidt det er kulturminner. Disse områdene er også mer berørt av den tidligere aktiviteten i skytefeltet. De er derfor vurdert å ha lavere verdi.

Vurderingene forholder seg til utredningsområdet som om det allerede er ferdig restaurert. Tilbakeføring av skytefeltet har medført at det registrert et stort antall nye kulturminner i utredningsområdet, noe som har ført til at kunnskapen om området har økt betydelig. Denne kunnskapen har også overføringsverdi til andre tilsvarende fjellområder i Norge og i regionen spesielt. Samlet sett har dette ført til økt verdi for hele området. En restaurering vil også føre til at de mest berørte områdene vil fremstå som mer uberørte og få økt opplevelsesverdi, selv om det også er en fare for at kulturminner kommer til skade eller blir fjernet ved anleggsarbeidet som en slik tilbakeføring krever.

Et historisk kart fra 1834 over området vitner om ganske lang kontinuitet for mange av veiene som finnes i området i dag. Det at de er avmerket på kartet fra tidlig 1800-tall gir grunn til å anta at de også eksisterte iallfall på slutten av 1700-tallet og kanskje ennå tidligere. Dagens veier i skytefeltet er dermed ikke bare et resultat av forsvarets virksomhet på 1900-tallet. Mange av dem er også nært knyttet til seterdriften og fedriften som var levende til slutten av 1950-tallet. Veiene er også viktige for beitedriften som er i området i dag. Dette er en sentral del av kulturhistorien i området. Dersom man ønsker å fjerne alle de historiske veieløpene i utredningsområdet vil det bidra til å redusere den kulturhistoriske verdien. Dette gjelder særlig langs Storrandveien, Rollstadseterveien, deler av veien gjennom Grøndalen og veien gjennom Svånådalen på sørsiden av elva Svone fram til Svånålægret, samt veien inn til Snøheim som går på sørvestsiden av Stridåi. Det er grunn til å tro at veiene har endret løp over tid og det vanskelig å vite alderen og tilstanden på de historiske veiene uten nærmere undersøkelser. Ut fra en kulturhistorisk vurdering vil det være ønskelig om de historiske veieløpene som er nevnt over kan bevares på en aller annen måte og ikke fjernes helt.

Fjerning av alle veier vil også redusere tilgjengeligheten til området og dermed også redusere muligheten til opplevelse av kulturminnene og miljøene.

Det opereres med 2 alternativer for tilbakeføringen:

Alternativ 1: Hjerkinns skytefelt ferdig restaurert. Einøvlingsdammen er fjernet som et tyngre, teknisk inngrep.

Vurdering: Fjerning av tyngre tekniske anlegg og reparasjon av terrenginngrep vil i hovedsak være positivt for kulturminner og kulturmiljø. Fjerning av de historiske veiene vil føre til redusert verdi. Einøvlingsdammen er ikke vurdert å ha kulturhistorisk verdi som teknisk anlegg isolert sett, avhengig av om Hjerkinns gruver vurderes som verneverdig industrianlegg eller ikke. Som del av et slikt anlegg vil den ha en viss verdi. Dette er ikke vurdert nærmere i denne rapporten. Dersom den fjernes og vannstanden synker med ca. 2 m bør en være oppmerksom på at det kan komme fram kulturminner som har blitt neddemmet og har ligget under vann som følge av demningen.

Alternativ 2: Snøheimvegen opprettholdt. Øvrige deler av Hjerkinns skytefelt, inkludert øvrige veier ferdig restaurert. Einøvlingsdammen ligger der som i dag/uendret.

Vurdering: Fjerning av tyngre tekniske anlegg og reparasjon av terrenginngrep vil i hovedsak være positivt for kulturminner og kulturmiljø. Fjerning av de historiske veiene vil føre til redusert verdi. Einøvlingsdammen er ikke vurdert å ha kulturhistorisk verdi som teknisk anlegg isolert sett og påvirker ikke verdien i det kulturmiljøet den ligger i i særlig grad.

8 Kilder og referanser

- Askeladden, Riksantikvaren - <https://askeladden.ra.no/>
- Barth, Edvard K. 1977. Anlegg for massefangst av rein i Rondaneområdet. *Norsk Skogbruksmuseums Årbok 8*: 9-74.
- Barth, Edvard K. 1996. *Fangstanlegg for rein, gammel virksomhet og tradisjon i Rondane*. NINA.NIKU Stiftelsen for naturforskning og kulturminneforskning, Trondheim.
- Binns, Kari Støren 1999. "Den intensive reinnomadismens plass i den generelle Røroshistorien". I Daugstad, Karoline et.al: Bergverksbyens omland. Om ressursbruk, vern, kultur og natur i Rørosområdet. *NIKU, Temahefte 29*. Trondheim 1999.
- Bretten, Simen 1990. *Dovrefjell nasjonalpark og Kongsvoll Fjeldstue*. Red. Jon Arne Sæter. Skipnes offsettrykkeri, Trondheim
- Den Norske Turistforening. <http://www.nasjonalparkriket.no/overnatting/dnt/snoheim-turisthytte/>, <http://ut.no/hytte/3.2191/>
- Fjellheim, Sverre 2001. Fra fangstbasert til samisk reindrift i Rørostraktene. Nord-Trøndelag historielag. *Årbok for 2001*. Steinkjer
- Forsvarsbygg 2013. Hjerkin Pro, miljørapport. Termineringsrapport miljø for gjennomføring fase 1. Dokumentasjon for 2012.
- Fylkesdelplan. Dovrefjellområdet. Møre- og Romsdal, Sør-Trøndelag, Hedmark og Oppland fylkeskommuner. Høringsutkast 1998.
- Fylkemannen i Oppland, november 2013. Høringsinnspill til melding til oppstart av verneplanarbeid for tidligere Hjerkin skytefelt.
- Fylkesmannen i Oppland. Landbruksavdelingen. Hjerkin skytefelt, fagrapport landbruk. Utkast 2014.
- Hage, Endre og Hole, Runar 2001. Registrering av fangstgroper på Dovrefjell. *Foreløpig rapport i forbindelse med NINA.NIKU-prosjektet " Fangstrelaterte kulturminner i fjellet tilknyttet villrein - variabel ressurstilgang og sårbarhet i det alpine økosystemet"*.
- Horgen, Bjørn Caspar, 1998. Fagrapport kulturminne og kulturlandskap. Grunnlagsrapport for fylkesplan- og verneplanprosessene i Dovrefjellområdet.
- Høigård Hofseth, Ellen 1981. Kulturminner i Joravassdraget, Oppland. Verneplan for vassdrag. 10 års vernede vassdrag. *UO Varia 6*, Oslo
- Jerpåsen, G., Sollund, M-L, Widgren, M. 1997. Historiske kart og kulturminnevern. En metode for landskapsanalyse. *NIKU fagrapport 003*.
- Jordhøy, Per 2001. *Snøhettareinen*. Snøhetta forlag. Lesja.
- Larsen, Jan Henning 1980. Registreringer for økonomisk kartverk, Dovre kommune. Fornminnebasen, NINA.NIKU.
- Mikkelsen, Egil 1981. Kulturminner i Grimsavassdraget, Hedmark-Oppland. Verneplan for vassdrag. 10 års vernede vassdrag. *UO Varia 5*, Oslo.
- Mikkelsen, Egil 1994. Fangstprodukter i vikingtidens og middelalderens økonomi. Organiseringen av massefangst av villrein i Dovre. *Universitetets oldsaksamlings Skrifter Ny rekke Nr 18*.
- Mølmen, Øystein 1978. *Villreinen i Snøhettaområdet*. Utg. Direktoratet for vilt- og ferskvannsfisk.
- Mølmen, Øystein 1982. *Den gamle elgfangsten i Dovre*. Utg. Dovre kulturstyre.
- Mølmen, Øystein 1986. Jakt og fangst i Lesja. Frå dyregrav til gevær. Utg. Lesja kommune.
- NIKU 2003: *Tilbakeføring av Hjerkin skytefelt til sivile formål. Tema kulturmiljø og kulturminner*. Januar 2003. NIKU-rapport 02/03.
- Oppland fylkeskommune 2012. Attendeføring av Hjerkin skytefelt. Synfaring for registrering av kulturminne. Rapport fra synfaring i Hjerkin skytefelt sesong 2010, tidsrom 1.-12.8.2010.
- Oppland fylkeskommune 2012. Attendeføring av Hjerkin skytefelt. Synfaring for registrering av kulturminne. Rapport fra synfaring i Hjerkin skytefelt sesong 2010, Gjeld område 1, 2 og 3.
- Oppland fylkeskommune 2012. Rapport fra arkeologisk registrering i forbindelse med tilbakeføring av Hjerkin skytefelt til sivile formål. Registrering av automatisk fredete kulturminner i perioden juni-oktober 2011.

- Oppland fylkeskommune 2013. Rapport fra arkeologisk registrering i forbindelse med tilbakeføring av Hjerkinns skytefelt til sivile formål. Registrering av automatisk fredete kulturminner i perioden juli-august 2012.
- Oppland fylkeskommune 2014. Befaringsrapport for kulturminneregistrering i samband med verneplan for tidligere Hjerkinns skytefelt – gjelder gnr/brnr 1/1 og 87/1 Dovre kommune v/Henriette Aasen.
- Pilø, Lars og Kjersti Tidemansen 2009: *Rapport frå registrering av kulturminne i Hjerkinns skytefelt. Felt sesongen 2008, felt F og B (del). Vurdering av kulturminneomfang, felt G og H Einøvlingshøi-Einøvlingvatnet. Innledning til senere registrering.* Oppland fylkeskommune, Kulturvern. Lillehammer.
- Sletbak, Nils 1977. Fjellstuene på Dovrefjell. Utg. Det Norske Samlaget.
- Tidemansen, Kjersti 2006: *Rapport frå registrering av automatisk freda kulturminne i samband med oppstart av Forsvaret sin attendeføring av Hjerkinns skytefelt til sivile formål, juli og august 2006, Lesja kommune og Dovre kommune, Oppland.* Oppland fylkeskommune, Kulturvern. Lillehammer.
- Tidemansen, Kjersti 2009: *Rapport frå registrering av kulturminne i Hjerkinns skytefelt. Felt sesongen 2009, Grisungdalen.* Oppland fylkeskommune, Kulturvern. Lillehammer.
- Vihovde, Trond/Ole Tveiten 2012: *Rapport frå registrering av kulturminne i Hjerkinns skytefelt. Felt sesongen 2010 – synfaring av tre område. Område 1: Grisungdalen vest og Vålåsjøhøi. Område 2: Grisungvatna – Einøvlingseggen. Område 3: Svånådalen, Lesja kommune og Dovre kommune, Oppland.* Oppland fylkeskommune, Kulturarveininga. Lillehammer.
- Walhovd U.B., og Johnsen E.I., 1991. Registreringer for økonomisk kartverk, Dovre kommune. Fornminnebasen, NINA.NIKU.
- Weber, Birthe 1986. Vesle Hjerkinns - en fjellgård(?) med mange ben å stå på. *Viking XLIX-1985/86.*
- Weber, Birthe 1988. I pilegrimenes spor. *Spor, 5. hefte 1988/1. Universitetet i Trondheim.*
- Aasaaren, Anne Marit 1992. Nyere tids kulturminner. I: Hjerkinns skytefelt. Registrering av fornminner og nyere tids kulturminner v/ Tom Haraldsen. Utg. Oppland fylkeskommune.

Informanter i 2003

Endre Hage, Lesja
Jon Bonsak, Dombås.
Tor Einbu

Vedlegg –tabell over alle kulturminner i utredningsområdet

ID	Antall	Kulturminnetype	Vernestatus
4472	5	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
4473	2	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
4475	1	Bosetning-aktivitetsområde	Uavklart
4476	1	Bosetning-aktivitetsområde	Uavklart
4477	1	Bosetning-aktivitetsområde	Uavklart
11392	5	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
11394	1	Bosetning-aktivitetsområde	Automatisk fredet
14294	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
14295	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
14298	4	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
14299	1	Bosetning-aktivitetsområde	Uavklart
14300	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
14301	1	Bosetning-aktivitetsområde	Uavklart
14302	1	Bosetning-aktivitetsområde	Uavklart
14303	2	Bosetning-aktivitetsområde	Uavklart
14304	1	Bosetning-aktivitetsområde	Uavklart
21264	2	Funnsted	Uavklart
21266	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
23642	3	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
23643	1	Bosetning-aktivitetsområde	Uavklart
24101	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
24102	2	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
24103	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
24104	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
31190	5	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
33968	1	Fangstlokalitet	Uavklart
33970	1	Funnsted	Uavklart
33974	1	Bosetning-aktivitetsområde	Uavklart
33975	1	Bosetning-aktivitetsområde	Uavklart
33976	1	Steinbrudd	Uavklart
33977	1	Bosetning-aktivitetsområde	Uavklart
41189	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
44001	1	Gjerde/innhegning	Uavklart
50857	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
50859	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
50860	2	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
53741	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
53742	2	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
53745	1	Steinbrudd	Uavklart
53746	1	Bosetning-aktivitetsområde	Uavklart
53748	1	Bosetning-aktivitetsområde	Uavklart
61040	3	Fangstlokalitet	Automatisk fredet

61201	2	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
62101	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
62103	1	Gjerde/innhegning	Uavklart
62104	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
64813	5	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
64814	3	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
64815	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
64816	2	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
64817	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
64818	1	Bosetning-aktivitetsområde	Uavklart
71605	2	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
71606	1	Bosetning-aktivitetsområde	Uavklart
71607	2	Bosetning-aktivitetsområde	Uavklart
76228	1	Bosetning-aktivitetsområde	Uavklart
76230	2	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
76231	2	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
76232	1	Bosetning-aktivitetsområde	Automatisk fredet
79415	1	Bosetning-aktivitetsområde	Uavklart
79419	2	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
79420	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
111109	7	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
111131	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
111132	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
111137	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
111139	3	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
111163	5	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
111170	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
123873	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
123874	2	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
123875	2	Fangstlokalitet	Uavklart
123876	1	Fangstlokalitet	Uavklart
123877	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
123878	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
123879	1	Bosetning-aktivitetsområde	Uavklart
123880	4	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
123881	1	Bosetning-aktivitetsområde	Uavklart
123883	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
123912	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
123913	1	Fangstlokalitet	Uavklart
123914	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
123915	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
123916	1	Fangstlokalitet	Uavklart
123917	4	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
123918	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
123919	4	Fangstlokalitet	Automatisk fredet

123920	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
128212	31	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
128241	12	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
128242	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
128272	1	Bosetning-aktivitetsområde	Uavklart
128273	5	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
128274	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
128275	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
128276	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
128277	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
128278	1	Bosetning-aktivitetsområde	Uavklart
128279	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
128281	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
128282	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
128283	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
128284	1	Fangstlokalitet	Uavklart
128285	6	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
128286	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
141423	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
141424	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
141425	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
141426	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
141427	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
141428	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
141429	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
141430	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
141431	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
141432	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
141433	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
141434	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
141435	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
141436	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
141437	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
141438	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
143596	1	Bosetning-aktivitetsområde	Uavklart
143599	1	Bosetning-aktivitetsområde	Uavklart
143600	1	Bosetning-aktivitetsområde	Automatisk fredet
143601	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
143602	3	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
143603	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
143604	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
143605	2	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
143606	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
143607	4	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
143608	1	Bosetning-aktivitetsområde	Uavklart

143609	1	Bosetning-aktivitetsområde	Uavklart
143612	3	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
143613	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
143614	2	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
143615	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
143616	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
143617	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
143618	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
143619	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
143620	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
151147	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
151148	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
151149	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
151150	1	Fangstlokalitet	Uavklart
151151	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
151152	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
151153	2	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
151154	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
151155	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
151156	2	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
151169	1	Bosetning-aktivitetsområde	Automatisk fredet
151170	1	Bosetning-aktivitetsområde	Automatisk fredet
151184	1	Gravminne	Automatisk fredet
151205	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
151207	5	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
151232	1	Annen arkeologisk lokalitet	Uavklart
151234	2	Annen arkeologisk lokalitet	Uavklart
151235	1	Annen arkeologisk lokalitet	Uavklart
151236	1	Bosetning-aktivitetsområde	Uavklart
151237	1	Haug/Groplokalitet - ubestemt	Uavklart
151249	1	Annen arkeologisk lokalitet	Uavklart
151250	2	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
151252	5	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
151253	4	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
151254	4	Bosetning-aktivitetsområde	Automatisk fredet
151256	1	Annen arkeologisk lokalitet	Uavklart
151257	1	Annen arkeologisk lokalitet	Uavklart
151258	1	Annen arkeologisk lokalitet	Uavklart
151260	1	Annen arkeologisk lokalitet	Uavklart
151261	1	Bosetning-aktivitetsområde	Uavklart
151262	1	Bosetning-aktivitetsområde	Uavklart
151269	1	Forråd - depot	Uavklart
151270	1	Annen arkeologisk lokalitet	Uavklart
151273	1	Fangstlokalitet	Uavklart
151275	3	Annen arkeologisk lokalitet	Automatisk fredet

151277	3	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
151279	1	Bosetning-aktivitetsområde	Automatisk fredet
151282	1	Røysfelt	Uavklart
151284	1	Bosetning-aktivitetsområde	Uavklart
151285	1	Annen arkeologisk lokalitet	Uavklart
151286	1	Annen arkeologisk lokalitet	Uavklart
151291	1	Bosetning-aktivitetsområde	Uavklart
151292	1	Fangstlokalitet	Uavklart
151882	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
151884	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
151887	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
151891	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
151895	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
151896	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
151898	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
151899	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
151900	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
151902	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
151905	1	Fangstlokalitet	Uavklart
151907	1	Fangstlokalitet	Uavklart
151909	1	Fangstlokalitet	Uavklart
151914	1	Fangstlokalitet	Uavklart
151915	1	Annen arkeologisk lokalitet	Uavklart
151918	3	Annen arkeologisk lokalitet	Uavklart
151922	1	Fangstlokalitet	Uavklart
151924	1	Fangstlokalitet	Uavklart
151925	1	Fangstlokalitet	Uavklart
151926	1	Annen arkeologisk lokalitet	Uavklart
151927	1	Annen arkeologisk lokalitet	Uavklart
151934	1	Fangstlokalitet	Uavklart
151936	1	Fangstlokalitet	Uavklart
151939	1	Fangstlokalitet	Uavklart
151942	3	Annen arkeologisk lokalitet	Uavklart
151946	1	Annen arkeologisk lokalitet	Uavklart
151953	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
151957	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
151958	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
151960	1	Annen arkeologisk lokalitet	Uavklart
151962	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
151965	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
151968	1	Bosetning-aktivitetsområde	Uavklart
151971	1	Annen arkeologisk lokalitet	Uavklart
151972	2	Bosetning-aktivitetsområde	Uavklart
160995	1	Bosetning-aktivitetsområde	Uavklart
160996	1	Bosetning-aktivitetsområde	Uavklart

160997	1	Bosetning-aktivitetsområde	Uavklart
161019	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
161022	1	Fangstlokalitet	Uavklart
161024	1	Fangstlokalitet	Uavklart
161025	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
161026	1	Annen arkeologisk lokalitet	Uavklart
161027	4	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
161029	3	Annen arkeologisk lokalitet	Uavklart
161031	1	Fangstlokalitet	Uavklart
161032	1	Fangstlokalitet	Uavklart
161033	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
161034	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
161035	1	Bosetning-aktivitetsområde	Uavklart
173258	1	Funnsted	Uavklart
173259	1	Funnsted	Uavklart
173850	1	Funnsted	Automatisk fredet
178527	1	Ukjent	Uavklart
128180	1	Funnsted	Automatisk fredet
160999	1	Bosetning-aktivitetsområde	Uavklart
161021	1	Annen arkeologisk lokalitet	Uavklart
161020	1	Fangstlokalitet	Uavklart
43999	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
44000	2	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
62100	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
99959	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
99963	1	Bosetning-aktivitetsområde	Ikke fredet
99964	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
99966	3	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
99967	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
99968	1	Bosetning-aktivitetsområde	Ikke fredet
99969	5	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
99970	2	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
99971	3	Fangstlokalitet	Automatisk fredet
99972	1	Fangstlokalitet	Automatisk fredet

Norsk institutt for kulturminneforskning er et uavhengig forsknings- og kompetansemiljø med kunnskap om norske og internasjonale kulturminner.

Instituttet driver forskning og oppdragsvirksomhet for offentlig forvaltning og private aktører på felter som by- og landskapsplanlegging, arkeologi, konservering og bygningsvern.

Våre ansatte er konservatorer, arkeologer, arkitekter, ingeniører, geografer, etnologer, samfunnsvitere, kunsthistorikere, forskere og rådgivere med spesiell kompetanse på kulturarv og kulturminner.

www.niku.no

NIKU Rapport 159/2014
ISSN 1503-4895
ISBN [Merknader]

NIKU hovedkontor
Storgata 2
Postboks 736 Sentrum
0105 OSLO
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tønsberg
Farmannsveien 30
3111 TØNSBERG
Telefon: 934 66 230

NIKU Bergen
Dreggsallmenningen 3
Postboks 4112 Sandviken
5835 BERGEN
Telefon: 922 89 252

NIKU Trondheim
Kjøpmannsgata 25
7013 TRONDHEIM
Telefon: 922 66 779 /
405 50 126

NIKU Tromsø
Framsenteret
Hjalmar Johansens gt. 14
9296 TROMSØ
Telefon: 77 75 04 00